

ڪاڻ وڙسوں دا پڳھي اے

اشولال

کال وسوں دا پکھی اے

دوست
عین سلیمان سہو
حبیب

تو لال

۲۳ مارچ ۱۹۰۱ء
لاہور

بیکن بکس -- گل گشت ملتان

ڪاڻ وسوں ڊا ڀڪهي اے

(سندھ وادي دياں اڙيلاں)

اشولال

سبھے حق دوستان راہیں

کتاب	.....	کال وسوں دا پکھی اے
ٹائٹل	.....	اوشا
کمپوزنگ	.....	سچو بیلا کمپیوٹرز
پہلی وار	.....	ساوٹ 1997ء
نل	.....	100 روپے
ونڈن ہار	.....	بیکن بکس - گل گشت ملتان
چھاپہ خانہ:	.....	نوبہار پریس ملتان
سنگھار:	.....	الکتاب گرافکس، ملتان

کال وسوں دا پکھی اے

9	1 - جیٹرا پہلے ہی اوہو پہلے ہے
12	2 - ٹیکسلا دی اڈیل
30	3 - دمان دی اڈیل
50	4 - تھل دی اڈیل
65	5 - ہڑپہ دی اڈیل
74	6 - ملتان دی اڈیل
86	7 - روہی دی اڈیل
107	8 - موہنجودڑو دی اڈیل

9 - شاہ لطیف دے سراں اچوں

122

10 - اپنی وستی دی اڈیل

129

11 - میرو کیہلٹی دی بیڑی وچ

142

12 - دراوڑ پیو دیاں اپنے پشترنال ترے گالہیں

145

13 - سوئی و بہار دے نیل و لوڑی بیٹھے ہیں

147

14 - کچنال بی بی توں کیویں ہیں

149

15 - کال و سوں دا پنکھی اے

150

16 - اشاریہ

157

کتھا وچوں کوئی کتھا پُرائی
ٹھہیراں وچوں کوئی ٹھہیر
مینہ وسدا اینویں گھڑی ڈو گھڑی
آتے ون وسدے پہوں دیر

اسر جان مارشل دے اعزاز ایچ

جیڑا پہلے ہی اوہو پہلے ہے

①

اوں پہلی پہلی گونج وچوں
کھٹھاں آنہد اٹے قلب تئیں
کھٹ اہدن قطبی تارے دی
ہک جاہ تھاہرے تال انت ہووے
اوں ہووٹ دا جیندی سک راہیں
ویلا دائم ہے ایں دہر اتے
جیویں جنگل ہول کے جاگدے ہن
کالے تتریاں دی کہیں حمد پچھوں
ہر پاسوں نال اُشاواں دے
جیکوں ڈٹھا تئیں اوکوں وت ڈیکھوں

2

مٹھی میں اپنی دے حال وچوں
کیا حال ہووے دل اپنے دا
پڈھا کر پڑیوے جیٹرا ہالاں کوں
سر اپنے تے اوں کال اگوں
ہوں رمز بھریاں انہاں جاہیں دی
اکھیں نال عیاں ہر گالھ اگوں
”جے اساں پڑہوں روہ ٹردا ستیں
روہ پڑہوں اساں ٹر پوندے ہیں“
ہر ویلے ہر جاہ نال اپنے
جیٹرا پہلے ہی اوہو پہلے ہے

3

چھڑی ڳالھ جے ہوندی رووڻ دی
ہک ڙینہ رچ کے اساں رو گھندے
کتھاں اپنیاں ہتھوں کربل وچ
کٹھی پئی ہے آل محمد دی
جیندی ریت کوں چم کے مٹھ اپنی
ایں ڙ توں اچ تئیں کھولی نئیں
متاں شکل حضور دی بھل پاہوون
کوہ طور توں ول کے ”رَبْدَه“ تئیں
کجھ مکھ ایجھے وی ہوندے ہن
اکھیں بھر کے ڙیکھن نئیں ڙیندے

ٹیکسلا دی اڈیل

کون	آکھوں	پہلے	ہے
کون	آکھوں	باد	وچ
موہری	برف	باریاں	دی
موہری	اٹی	یاد	وچ
جیویں	جیندی	وسوں	اے
اونویں	اوندا	قصہ	اے
قصیاں	وچوں	کتنا	اٹے
ایں	ہوون	دا	اے

پہلا جھلارا

اے ریشماں والی سڑک بھرا کتھاں ویندی ہے
اے گھوڑیاں اتے لوک کتھوں پئے آندے ہن
کوئی اپنے ولوں رستہ روہ دو ویندا نہیں
سب اپنے راہیں رستے روہ توں لاہندے ہن
سب سمے سمے دی سادھنا اے کہیں سادھ اگوں
ویلا لنگھدا میں بندے نال ہمیشاں ہوندا ہے
کوئی کل ہی جیڑا اپنے نانویں گزریا نہیں
کوئی اچ ہے جیندا روز جھلارا پوندا ہے
کیڑے کال سراندی وطن کنوں مندا چنکاں ہے
کیڑیاں نسلان نانویں، نسلان دی بے وطنی دا

ڊوجھا جھلارا

1

پھوں جڙيے هونے استپياں وچ
جڙاں گھاء مک ويندن گھوڙياں دے
سکے بھينڻ بھرا هک ڊوجھے کون
اکھين اپڻياں دے وچ پا پاھندن
کھل ويرٿھ کي واھري ناھراں دي
کتھان اڻيے جُون لکا پاھندن
هک ملڪ پچھون پيا ملڪ هوء
کھلي دھپ هوء اسماناں تين
تتے پاڻياں دے چوڏھار وس
جتھان سڏے هين گھاء مکدے نئين
جتھان وڻ در وڻ اُن لگدي اے
جتھان دريا سونا لاهندے هن

②

کنہاں چاتیاں لیکھے گرز ہتھیں
کنہاں شرتیاں نانویں گاج اہوں
کتھوں پاڑ کے روہ پئے آندے ہن
اوہے ”نہش“ ولا اوہے ”پورٹ دھر“
نال اپنے پنجسو دُنیاں دے
ایں تورے در اوں تورے در
کتھ خیر توں بولان تیں
ایں تنگ وچوں اوں توک وچوں
ایں وسوں سر اوں وسوں سر
ایں جھوک وچوں اوں جھوک وچوں
پر مار کے اڈے گھوڑیاں تے
رتھ لنگھدا ہے راء سوریے دا

کیڑے سورہ سانویں صدیاں توں
 نال اپنے اگنی ہوتریں دے
 این سیت سڑی اوں سیت سڑی
 این ہون ڈکھی ، اوں ہون ڈکھی
 ”زرتشت“ بھرا چھے تیڈے دے
 این سون ڈکھی ، اوں سون ڈکھی
 اے چندر نماٹا تریجھی دا
 کتھاں بھا و سماون جوگا ہے
 کیا آکھوں جو کیڑے جگ راہیں
 کوئی بھوگ نماٹیاں بھوگا ہے
 ہن کپ کے پئے دریاواں دا
 ”رگ وید“ دے ڈھرو وچدے ہن

”جِت ناگ“ دے اہدن ویلے توں
 نال اپنے داس ”اشوریاں“ دے
 کیں جنم دا بھوگ ہنڈھاوٹا ہا
 کیں جنم دا بھوگ ہنڈھا پیٹھے
 اساں تن دے نیل وسار ڈتے
 اساں ہتھ دے ہنس اڈا پیٹھے
 رت مونجھی مادی پیلیاں وچ
 رنگ پھکے پھاوے گوپیاں دے
 کتھاں ہیل پنمھی چندراتیاں دی
 کتھاں رنگے منتر بھوپیاں دے
 ایں منڈل در اوں منڈل در
 وچوں پھٹدے سیں اتوں لاہندے ہن

5

نٹ ناگر دی این لٹ راہیں
نٹ ناگر دی اوں لٹ راہیں
ہک جنم کنوں ہک جنم تئیں
اینویں ازل توں ہوندا آندا ہے
ہتھ چھوڑ کے دریا واہندے ہن
چھوہ مار کے مشکی راہندا ہے
کہناں واشکاں نانویں صدیاں توں
من اپٹا، اندروں ماندا ہے
جیکوں بھل کے وی اسان بھلے نہیں
اویا جوگ پرانی پگدا ہے
وَل کھا کے اپٹے آپ وچوں
جیہڑی ڈسدی تئیں، ویندی لڑھدی اے

ترجیحا جھلارا

①

کتھاں مہر علی دے گولڑے توں
ایں بری امام دی بوہڑ تئیں
انہاں پُسیاں پُسیاں پتھراہیں دے
ہوں بے بٹائے کہیں باغ وچوں
ہوں اُچلے اُچلے گھراں وسی
ایں پوپی پوپی خوشی پچھوں
سنجھ رہ گئی اے کہیں طاق اتے
کہیں طاق اتے ڈینہہ رہ گئے ہن
کتھاں بارش وس کے تھم گئی اے
کتھاں دریا چڑھ کے لہہ گئے ہن
اینویں لگدا ہے ساکوں ”واگھا“ سئیں
ہوں دور کتھنیں اساں آگئے ہیں

2

پہوں ہم و تے انہاں روہاں دی
ساوی کچھ دے نال اے مارگہ ،
کھریاں چا کے اپنے آپ چٹے
نویں حاکماں دے این شہر اتوں
کوئی سٹے تاں کیا پی اہدی اے
ایہا گلہ ولا ”خدمائے“ کوں
جیڑا ویلا وس اچ ہوندا نہیں
اوہو ویلا وس اچ ہوندا ہے
اکھیں بھال کے ہر دم نال اپنے
کن کیل کے راہوٹا پوندا ہے
انہاں حاکماں دی نہیں بکھ چنگی
انہاں حاکماں دا نہیں رچ چنگاں

3

کہیں کاوڑ وچ کہیں کامٹا وچ
کہیں بھٹو اپنے دی بھاوٹا وچ
کئی راج کریندے شہزادے
بت بن ویندن کاوڑ بن ویندن
اینویں لائحے دے وچ اُسر ویندن
اینویں لائحے دے وچ جھنڈ ویندن
انہاں جھنڈیاں مٹی دی سٹیاں تے
درجھ ڈاڑھے ہن گھم ڈاڑھی اے
پہوں پتھری ہوئی کوئی وستو اے
پہوں گندھری ہوئی کوئی وادی اے
”بلہ جوگیاں“ دے ایں جوگ سٹے
”روہتاس“ دے اوں شاہ برج تئیں

جھٹے ڈو مونہے کہیں باز اگوں
 جھٹے ترے مونہے کہیں شینہ اگوں
 بھئی ”شیکل“ نال سٹوپیاں دے
 نویں اسال بھارت پاوٹی اے
 ’شاہ ڈھیری دے ایں ڈھیر وچوں
 کوئی وستی نویں اٹھاوٹی اے
 راتیں چوہڑ کھیڈ کے ستے ہوئے
 اوں محل دی پہلی پوڑی تے
 نال اپنے یار ”رسالو“ دے
 ڈوجھا کون ہئی نیلی گھوڑی تے
 سر کپ کے چھیکڑی راحس دا
 او رستہ نپ کے ویندا پئے

5

اے وادی لال چناراں دی
سنگ اپنے میاں محمد دے
ایں روہ دے نال کھیڑ پچھوں
کتھاں شام توں پہلے ہل گئی اے
کتھاں خوشبو اہدن سیاں دی
بارود دی بو وچ رل گئی اے
کھیڑے ”سیفل“ دے وندلاوے راہ
کوہ قاف توں پریاں لاہندیاں ہن
انوں مونڈھے تے اٹن پاہندیاں ہن
انوں مونڈھے تے اٹن پاہندیاں ہن
انہاں سوہنیاں کوں اینویں سٹدے ہیں
راتیں شیشہ ڈیکھن چنگاں نسین

⑥

تیڈے روہ نانویں ”خوشحال“ سئیں
ایہا گالھ ولا اساں کرنی ہئی
کتھاں ناہر پہاڑی ہال اپنے
چٹے ڈینہہ کوں چا گھن ویندے ہن
اوہے اج وی باز بلندیاں دے
پکھی اپنے آں ڈریندے ہن
ہر ویلے کہیں اُن ڈٹھی دا
بھو راہندا ہے ہندکوناں کوں
کئی پشتاں توں پہوں ہول بھرے
روہ اپنے دی ایں پشت ولوں
بھانویں جیڈے سوئے وی ہوون
روہ پرے توں سوئے لگدے ہن

چوتھا جھلارہ

1

کتھاں جعفری یار گرائیں دی
ایں منڈھ قدیمی وسوں ناں
ایں ٹھل ٹھاہریں اوں ٹھل ٹھاہریں
کوئی اُن چتی چت راہندی اے
وس بھری ایں لال کنیر پچھوں
پھن تول کے اپٹے پاہندی اے
کتھاں پھیر کے پانی سونے دا
سجھ وستیاں پاروں گھر ویندے
کوئی دیہہ ولا انہاں راجیاں دے
ست ماڑ پرائے پھر ویندے

کوئی واہر لٹھی مقدونیاں دی
 چڑھیا دریا ٹپ کے ساوٹ دا
 کتھاں پورس نال سکندر دے
 ہک یڈھ پچھوں پئے یڈھ مُٹھی
 بہوں کالی رات اماوس دی
 گھر موراں دے مہمان تھئی
 انہاں موراں نانویں موریہ کوئی
 وت نویں کہانی لکھدا ہے
 سیں چانکیہ جہیں مہراج اہوں
 گڑ راج وری دے سکھدا ہے
 جیندے پیراں پچھوں پیرے کوئی
 پئے تھل اپنے دو ویندے ہن

ایں مَن اہگوں اوں مَن اہگوں
 کالے نانگ اہگوں چٹے ہن اہگوں
 پدھ وٹساں دی تر پچھیاں وچ
 اساں اپنے آپ کوں ویرھ سته
 نال اپنے یار اشوکے دی
 ایں لاٹھ اُتے اوں لاٹھ اُتے
 کوئی اکتھ کہانی ہووٹ دے
 ایں ٹھیر وچوں بہوں تھوڑے دی
 اے قبر اے کہیں دے کتے دی
 او قبر اے کہیں دے گھوڑے دی
 کہیں قبر اے کوئی کتبہ نہیں
 ”کانگا“ دے مقتولان دا

کیٹری جھل وچوں روہ گدرے دے
 انوں ڈسدی ہوئی، انوں لکی ہوئی
 اے وادی سون سکیسر دی
 جڈاں ملدی اے اینویں ملدی اے
 کئی سال پچھوں جگراتیاں دے
 جیویں خاباں وچ کوئی رتر ملے
 کتھاں اندری اندر ساولیں دے
 ایں نیل بھرے نیلاب کنوں
 رنگ سونا ہے جنہاں مٹیاں دا
 انہاں مٹیاں دی زرتاب کنوں
 کجھ رنگ اساں وی منگٹے ہن
 انہاں ککر کھار دے موراں توں

ایں وادی دے ہر منظر ناں
 جھٹے دھوتے ناں جھٹے آنظر ناں
 کوئی مورت ہے جیندا سر کوئے نی
 کوئی مورت ہے جیندی پانہہ کوئے نی
 کئی جوگیاں دا اینویں ناں ہے بہوں
 کئی جوگیاں دا اینویں ناں کوئے نی
 ناں اپنے دے کہیں بھرم اہگوں
 اچ کوئی ہے تاں کل کوئی ہوسی
 بہوں تھاہری ہونی کہیں مونجھ سٹے
 اٹھاں بہہ کھلسی اٹھاں بہہ روسی
 اینویں آکھ گئے کئی ”پتہن جلی“
 موئے مر گئے ہن اتبار کروں
 (پوٹھوہاریاں ولوں)

دمان دی اڈیل

ایں گیر گھری اوں گیر گھری
روہ نال ڈراکی جھال اہوں
اڈو سندھ دا پانی چلکدا ہے
اڈو چوٹی تے جھڑ پدے ہیں
پر مار کے بدلے اڈ ویندن
چچھوں گرٹکاں کون کھڑ پدے ہیں
کیٹرا پچھ ڈیوے کونجاں ویندیاں توں
کڈاں ملک دمان دا وسٹا ہے

پہلا جھلارا

1

’ شاہ عیسیٰ دی این نگری توں
کتھال کافر کوٹ دے مٹھ تیں

پہوں وِ سرے ہونے کہیں لاہرے وچ

این پوں اُتے اوں پوں اُتے

پنھل کیر کے لام روہڑیاں دی

’ ستی کیوں رام دے دول اُتے

کیڑے واشک نانویں کھیڑدی اے

کنج کچھلے کے پچھلیاں نسلان دی

2

اين بٲتاں والى ماٲى دے
وچوں اٲڙے كے روز ابللاں
كيا اهللاں هن؁ ٲتہ نئیں ساكون
اين دلرے ٲهلاں دے سرے ناں
اے نل كيون اٲڙى اے
او ٲل كيون ٲرائے هن
كونى بھولوں؁ رام دى ونڊ وچوں
ساٲى ونڊ اچ كئنے آئے هن
كئھاں شاه حسين شيرازى دى
بھولوں ٲڙے كے منٲ لها آندے

ڈوجھا جھلارا

①

اڈو وگدا ہے کھوہ ”واسو“ دا
اڈو نال او ”پریتے آلا“ ہے
ہوں ڈونگھی رات کھپے دی
چھوں راہندی ہے انہاں جاہیں دے
جھٹ بہہ ڈیکھوں تاں حال کرن
پھل رستیاں نال جوا نہیں دے
مینہ وسیا تاں چھمکاں مار وسیا
نیں وڑھی تاں پاڑے مار وڑھی
بند بھریا تاں ناہر دا وات بھریا
چھاں ڈھمی تاں بوچھنیاں چھنب ڈھمی
کیویں سمیاں، سنگھڑ چمیاں دے
ڈکھ بیریں وانگوں جھڑ کھردن

کنہاں روضیاں پچھوں ماڑیاں دے
 کنہاں ماڑیاں پچھوں روضیاں دے
 این خم اچ خمرے گھوکدے ہن
 اوں خم اچ خمرے گھوکدے ہن
 ہوں گجھڑی اپنی ترہہ ولوں
 جھڑ منگدے ہن ، مینہ کوکدے ہن
 کہیں ہگی وچوں اساں نچ لنگھدے
 کہیں ہگی وچوں اساں پی لنگھدے
 کوئی لاحتہ تاں سئیں خواجہ دے
 اساں روضے اندروں تھی لنگھدے
 در متراں دے ”ارشاد“ میاں
 ہوندی حجت تمام فقیراں دی

3

اے تراماں تراماں بھونیں ساڈے
کتھاں پیریں چھالے لاہندی اے
کوئی لائحہ تاں انہاں ”ہٹریاں“ دے
اڈو ول پاہندے اڈو ول پاہندے
کوئی لائحہ تاں کالے پائیاں دی
کوئی اپنے نانویں جھل پاہندے
نال اپنے یار ”نجیے“ دے
ایں چتری ہوئی پتھراٹھ پچھوں
ایہو ہڈکا ہر دم راہندا ہے
کئی جنم کنیں روہ رکھے توں
متاں کہیں ڈینہہ ساوا تھی پووے
اے بکھرا اپنے پیراں وچ

پنی پھر کے ”مادو“ ماہی نال
 اے وستی اپٹے ”گگریں“ دی
 جیویں ستا ہویا پال کوئی
 ہووے ماء اپنی دی جھولی وچ
 کہیں خبر پچھوں بے خبری دے
 کہیں تول اگوں اٹن تولی وچ
 اوہا وسوں ہے اوہے موسم ہن
 نال اپٹے بے پرواہیاں دے
 اوہا چاندنی آکھوں چاندنی ہے
 جیٹری راہ بھلاوے راہیاں دے
 کیٹرے آند وچ روہ کالے دا
 ساڈے نال پچھانواں ٹردا ہے

”منگروٹھے“ توں ایں ”لترے“ تیں
 کنہاں سویتاں وچوں سویت وچ
 روہ کالے دے ایں پاڑ وے
 اے تل واسے کھتران کتھاں
 تیں بھلدی گالھ ”کرامت“ دی
 اساں لوک کتھاں او خان کتھاں
 بھانویں ان پڑھ ہیں تساں چانڈے او
 بھانویں دین دھرم دے تھوڑے ہیں
 ایہو بار ہے اپنے مونڈھیاں دا
 چٹے کاغذاں وانگوں کورے ہیں
 ساکوں مسجد راہیں پیارا ہے
 او مندر نال ”وہوئے“ دا

6

ڈو چار قدم ایں ”سوکرط“ توں
اٹھ ڈاہ کرہاں اڈو ”گاڈپس“ تئیں
انہاں ، پٹریاں چچھوں ، پٹریاں دے
کتھاں لڈ ویندے ہن لوک میاں
راہ ویندیاں توں کھڑ پچھدی اے
کئی سالاں توں ککھی جھوک میاں
اساں کے تئیں دُر دُر تھیوٹا ہے
روہ کالے دے ایں سوڑ اہگوں
اکھیں اپنیاں نال سہنوار ٹری
پہوں گھاٹے ساوے کوڑ اہگوں
کنہاں پاجھریاں نال جو آریں دی
کوئی خشبو اے جیہڑی ویندی تئیں

نال اپٹے ”بیگ“ پیارے دے
 ”مٹھے والہ“ توں ایں ہیٹ تیں
 کجھ تچھے ہوئے مینہ واچھڑ دے
 کجھ چھاں اپٹی دے ونگے ہوئے
 اینویں کہیں ڈینہہ اپٹے آپ اگوں
 اساں اپٹے آپ توں منگے ہوئے
 گھن ویندے مال دی پوہ لنگھدے
 کانہہ نسر گئی دی سدھ لاہندے
 کوئی نک لاہندے کوئی اکھ لاہندے
 کوئی مت لاہندے کوئی بدھ لاہندے
 ”اٹھی سینگی جاگ سیاٹی تھی
 نہ اتی تندر پیاری کر“

اونویں سیپ سجے سر چنیاں دے
 اونویں باغ دی میندھی مچی ہوئی
 کنہاں خانناں دے اوتاک وسے
 پہوں اندر تئیں اندر سیاں کوں
 ایں شہر دا کوئی تاں ”شاہد“ ہے
 جیہڑا چانڈا ہے بے وسیاں کوں
 بیٹھے چالیں وانگوں جھرو دے ہن
 ویندے بیریں وانگوں پکدے ہن
 کئی جنم کنوں اے نیل ہارے
 رنگ لو کے اندروں رکھدے ہن
 کوئی لنگھ آوے تاں بستر مسٹھا
 چنیاں رنگ ڈیندن چولے رنگ ڈیندن

ترجما جھلارا

①

جڈاں پھل پھل چیترو ساکھاں وچ
اکھ لاہندی اے انہاں پتھراں کوں
نڑ وچدے ہن الغرزے تے
ول خوشی دھمال کھڈیندی اے
کوئی باس پراٹے موسماں دی
پہوں دور دا پرا کریندی اے
'سختی سرور دے کہیں سنگھ رے
انہاں کونجاں ول کے آوٹا ہے
"چٹی دانی" دے اتبار اہگوں
جو منگیا نہیں سو پاوٹا ہے
نال اپنیاں نیک نگاہیں دے
شالا جھوک وے "پرمانی" دی

2

اين ” احمد خان دے کوٹلے “ توں
اوں نال دے لگدے ٹھيڑ تئیں
اڈو واہر لتھی روہ کالے توں
اڈو سندھ ساگر دی چھول چڑھی
سبھ دور دے پینڈے مار چڑھی
سبھ نال دیاں وستیاں تول چڑھی
کتھاں چھيڑو اپٹے رہ گئے ہن
اين چھانگ چھڑے اوں چھانگ چھڑے
کئی نسلان توں ويندے آندے ہين
مونی مٹی دے اساں بار تلے
راء دلو دے کہیں راج اڳوں
اين ٹھيڑ توں پہلے وسوں ہی

کتھال "شیرٹن" دی اوں وستی توں
 ایں "بنگلے نال کورائیاں" دے
 کنہاں راجناں دے سر بھاگ بھری
 ہک جھات او "مہرے والے" دی
 پئی قصیاں دے وچ جاگدی اے
 ساڈے اندروں رات سیالے دی
 اونویں گھمدی اے رت پونم دی
 اونویں موسم بگڑو گندے ہن
 اوہے ڈاند رُجھانی ڈیکھو تاں
 پئے کھٹ کے میلہ آندے ہن
 انہاں کوٹ مسٹھن دیاں گلگیاں کون
 اساں پلکاں نال بہارٹا ہے

کتھاں ”کاہا“ دی این کندھی اُتے
 اُدی ”نوشابہ“ دے محل دیاں
 سو تاکڑیاں پچھوں تاکڑی کوئی
 اینویں کھلدی ہے جیویں چندر کھلے
 کلا دھار کے پھنیر شیش اہوں
 جیویں ماندریاں تے کوئی مندر کھلے
 نال اپنے سندھرو سانول دی
 این سیرھ اُتے اوں سیرھ اُتے
 این بیڑے وچ اوں بیڑے وچ
 کوئی لشکر نال سکندر دے
 کیویں جیت کے دنیا آیا ہی
 کیویں ہار کے دنیا ویندا پئے

چوتھا جھلارا

1

نال اپنے مست توکھی دے
جیٹری بارش بن کے لاہندی ہی
پہوں دور تیں چٹے بدلاں دی
سو شکل وٹا کے راہندی ہی
”سمو“ لڈ گئی اے کونجاں نال کتھاں
چکھوں نرُ روندے ہن دیر تیں
کیندے خیمے نال طناب تھئے
پسے کھڑے ہیں یار زمانے توں

2

کوئی جھٹ این تخت سلیمان توں
کتھاں اپنے نال ”اناری“ تئیں
ہتھ لا کے ویندے بدلاں کوں
ہک پانی دا سماں بھر بیٹھے
ہک رٹیک بدے عمراں دا
این روہ نال سودا کر بیٹھے
کیٹرا خان ولا ”کوہ پرے“ اتے
بند بھرے اسا کوں جت پڑیوے
کیٹرے ڈکھ راہیں ”عرفان“ میاں
ویندے رووٹن جوگے روندے ہن

3

ایں تمُن سے اوں تمُن سے
ایں جرگے در اوں جرگے در
کئی جنم توں اے بھوئیں سنگلاکھی
راہ پُندی نئیں کمزوراں کوں
کیویں اک دے ساوے گھوڑیاں تے
اے دشت فناہ دا پار کروں
”ڈو گھوڑیاں“ دی کہیں جنگ راہیں
ڈاہ سٹھٹاں دے کہیں وقت اگوں
اوہو حال بلوچکا جیویں ہی
اونویں اچ وی ہے گودا سٹھٹاں

کیٹرنے ساحل توں مکرانیاں دے
 ودے کچ دا رستہ پچھدے ہیں
 کتھاں امری توں ایں کئی تئیں
 سسی اپنی دے تھان رہ گئے ہن
 ایں سلھ اُتے اوں سلھ اُتے
 موئے ہتراں دے ناں رہ گئے ہن
 اے ناں لُہ کے، اے تھان لُہ کے
 کیا بددا ہے بھلے کیا آکھوں
 کیوں راٹھاں ناں بلوچاں کوں
 تھیا اکھ اپنی توں کچ پرے

سو ہیبتاں دی کہیں ہیبت وچ
 ایں خان اگوں اوں خان اگوں
 اینویں کے تیں اہدن کالیاں کوں
 چری کھٹ کے بھاء دی لنگھٹی اے
 انہاں سوللاں سینے لکراں توں
 ڈو پڑچھیاں دی چھاں منگٹی اے
 کیٹری تانگھ اگوں پائیاں دی
 ایں سپ سپ کالی جھاں پچھوں
 اے دل اپنی نہ مونجھی تھی
 ایں کال کریہہ دے سال پچھوں
 انہاں روہاں متھے ٹیکنے ہن
 وت ملک دمان دا وسٹا ہے
 (دمانیاں ولوں)

تھل دی اڈیل

ایں بھٹی توں اوں بھٹی تیں
من نال لکانویں درد اگوں
انوں جھڑی لگی جھڑ سانولے دی
انوں اکھ اپنی نمناک تھئی
دل ہوس توں اپنی صاف تھیا
روح لس اپنے توں پاک تھئی
اساں اچ توں باد این ریت اُتے
جٹی اپنے پیریں نہیں کرنی

پہلا جھلارا

①

پیرے کچ پاہندی کہیں یاد اہوں
جڈاں سوہل تارا لڈوا ہے
سک اپنی کوں اٹھ اڈے دے
کتھاں کھنب لا کے اڈ پوندے ہیں
اینویں پل دی پل اتھاں ہوندے ہیں
اینویں پل دی پل اتھاں ہوندے ہیں
جنتھوں رانجھن یار پیارے دا
ساکوں تخت ہزارہ ڈسدا ہے

ہک تلی تے پورے چندر اہوں
 ہئی تلی تے پورے سچھ اہوں
 پکھی واساں نال ہمیشاں توں
 اے ویلا روز دعا ہوندا
 انہاں پھل در پھل تھئے لائیاں دے
 پچھوں تھل آباد سدا ہوندا
 نو راتا ڈے کے صاحب دا
 کلیاں اپنے مونڈھے چا وگدے
 انہاں لیہاں وچوں لیہاں دے
 من اپنے کوں سمجھا وگدے
 انہاں میلہ میلہ خوشیاں دی
 ہووے پارت شاہ عنایت کوں

③

کہیں پربھ اگونی جاترا وچ
اٹھ ڈیوٹا کر کے ”لالن“ کوں
ہوں لوک سخی تھل اپنے دے
کیویں میلہ کر کے آندے ہن
ایں ڈھول ”رفیق“ دے شاہر وچوں
سدھ اپنے پار دی لاہندے ہن
سکھ ڈے کے اپنے ونڈے دا
ہر حال اگوں خوش راہندے ہن
بھانویں ہارن وی اٹھ سنیں دا ہے
بھانویں جیتن وی اٹھ سنیں دا ہے

ہک رات ”سرائویں کرشنا“ دی
 ساکوں تھل اپنے وچ تار تھئی
 اٹھ رنگدے ہن کہیں ٹھیر اہوں
 کہیں ٹھیر اہوں ہاتھی جھمدا ہے
 انہاں ٹولھیاں کوں انہاں چالیں کوں
 کوئی کلا تھی ودا چدا ہے
 ہک واہر پچھوں بی واہر چنے
 کھوہ پور کے اپنے لنگھدی اے
 کیویں اک چتھ کے منگیرے دا
 قلعہ ڈہدیں ڈہدیں ڈھیر تھیا

5

انہاں ”للی لال“ دیاں چالیں دی
چھاں بہوں تھی پئی اے مویاں کوں
ہک دیگر کہیں کوں ملدے ہن
ہئی دیگر کہیں کوں ملدے ستیں
کھل اپنے اندروں چیتراں دی
ایں شہر دے سدے کھلدے ستیں
جے ”محسن“ کہیں ڈینہہ مل پووی
اینویں آکھیں یار ”مرانی“ کوں
وت لوک ابھچرے روہاں دے
ون اپنے چھاگی ویندے ہن

⑥

انوں تھل اپنے دی ڈھاک اُتے
انوں تھل اپنے دی ڈھاک اُتے
کوئی وستی نال کرینہاں دے
ہوں کھڑدی ہئی ہن کھڑدی نہیں
چپ سڈی نہیں انہاں مٹیاں دی
انہاں طپیاں دا گھیرا گھردی نہیں
کہیں خوشی اگوں دل وڑدا ہے
کہیں خوشی اگوں اکھ وڑدی نہیں
چھت پٹے تاں آکھوں ”جیسل“ دا
سر اپنے تے اسمان کھلے

انہاں دین پناہ دیاں کونجاں کوں
 سڈ مار کے ویندے موسماں دی
 سچھ پچھاں دو اہدن ولدا ہے
 مٹی ”کرتو“ دی ٹر پوندی اے
 جیویں ڈیکھو تاں اونویں لگدی اے
 جیویں سوچو تاں اونویں ہوندی اے
 انہاں چالیں نانویں چال ”پیا“
 کوئی تھی ڈیکھے تاں چال کھلے
 سبھ گالھ تاں گالھ یقین دی اے
 کوئی کر ڈیکھے تاں گالھ کھلے
 کیویں کرے تے پٹری ٹھلدی اے
 کیویں کونجاں پھیرے پیندیاں ہن

کتھاں عارفاں دے سلطان اگوں
 در باہو دے ایہو چکھٹا ہی
 کیوں کھڑدی نہیں من اپنے وچ
 جیہڑی ہوئی مرشد لائی ہو
 کنہاں عالماں دے بھئی وال مُٹھے
 ودے بغل کتاباں چائی ہو
 ایں ہو در ہو دے عالم وچ
 تھل اپٹا کے تیں راہوٹا ہے
 کڈاں رھکڑیاں ہدھ کے ہیر اتے
 اساں چاک دلیں دا پاوٹا ہے
 جھنگ ہیر تے دے پیکیاں دا
 ول وسٹا ہے یا نہیں وسٹا

ڈوجھا جھلارا

1

چن پا کے راتیں پیالے وچ
اوکوں راہ ویندیں اساں نپ ڈیندے
دل اہدا ہے ”تندرالی“ دے
کہیں ٹپے تے اپنی سالھ ہوندی
سوہے تھل اپے دی یاد وچوں
اوں، نم دی خوشبو نال ہوندی
ہوندا درشن روز دی روز نواں
دل منگدے ڈھولن ماہی دا

کنہاں سانولے سانولے تھوریاں دے
 ہتھوں چاہ پی کے چندراتیاں دی
 کہیں ہوش پچھوں بے ہوشی وچ
 چت چاء کے اٹے آپ ولوں
 ہوں ماندے تار حویلیاں دے
 چن چترٹ دی کہیں چاپ ولوں
 نال اٹے یار "مزارے" دے
 ہک رات تھلاں دی رُل پڈے
 ایں روز دے خالی رستے کوں
 کہیں درشن نانویں بھل پڈے
 کیویں کھٹر کھٹر ویندن مور مناں
 کیویں دریا بھاگل پیندے ہن

3

اینویں اکھ جھمکیں میں پتہ ساکوں
کتھاں متر پرو بھرے لڈ گئے ہن
کتھاں مینہن من دی اڈ گئی اے
ہتھوں ساوٹ ساوٹ سدھراں دے
تریہہ اپٹی پا کر وال اگوں
تھی روز سوالی پچھدی اے
اکھیں خالیاں توں اینویں راہ ویندیں
”مٹی ہرٹیاں والی“ پچھدی اے
کیوں تک نہیں کھیڈدے چندر چڑھیں
کیوں چیر سراں دے ڈکھدے نہیں

اینویں سٹدے ہیں مناں جیں ڈینہہ دی
 سسی چڑھی کچاوے کچیاں دے
 انہاں جتاں کوں جوڑ پلوتا ہے
 ساری عمرھاں ٹردے راہوٹ دا
 انہاں لیدھا لیدھا لیہاں دے
 پنڈھ اپنے پیریں مکدے نہیں
 تہوں ہک نہیں کھیڈوے چندر چڑھیں
 تہوں چیر سراں دے ڈکھدے نہیں
 ہتھ پا کے ڈھپ دے ہتھاں وچ
 تھوہے اندری اندر ٹردے ہن

5

جڈاں پالیاں پچھوں پھگٹاں وچ
ساوا ساگر چھولیاں گھندا ہے
ہک پے دے نال سلھاڑے ہوئے
اٹھ ساوے چولے پا پاہندن
کئی میلاں تئیں انہاں پلایاں دے
پچھوں اپنی تریہہ لکا پاہندن
کیں آوٹا ہے کیندے نانویں دی
تاگھ اپنے نال وسا پاہندن
کنہاں بدلاں نال اینویں جھڑی جھڑی
مینہ وسدا ہے گل ترمیدے نہیں

⑥

کتھوں پتتاں نال چنانہوڑاں دے
ایں سندھ ساگر دوآب تئیں
سر جوڑ کے ٹولھے کھلے ہن
کوئی کھل انہاں دی سٹدا نہیں
ہر بیہ دی اہدن پندرھی کوں
چالیں پک ویندن کوئی چٹدا نہیں
نیں پتہ جو کیہڑے کیچ اہگوں
سی رول کے اپٹا ہوت پھٹی
کتھوں جاگ پھٹی ڈدھ لوٹے دی
کتھوں چن اپنے دی جوت پھٹی
ایڈپی سوہٹی جاہ کوں ”اجو“ میاں
آپیں نظر تاں آکھوں لگٹی ہی
(تھلوچڑاں ولوں)

ہڑپہ دی اڈیل

ہوا گھلے تاں

ہک ڈوجھے دیاں عمراں جھوٹدے

انج وی راتیں پیل چھٹکدن

اندری اندر کھیرٹیاں کھا کے

اپنی ساری کاوڑ،

اپنے ساہ و سما کے

ہک ڈینہہ آندے

کٹھاں ولدیاں جو تھی کھڑدین

پہلا جھلارا

1

کنہاں کنکاں دے سر سیت سروں
انہاں پانیاں راہیں ندی ندی
پانہ مار کے ٹردی ٹور اگوں
سر پٹکا ہتھ وچ ڈاتری ہی
ہر ڈینہہ چنے ہی کھڑیا کھڑیا
ہر رات چنے شورا تری ہی
ایں پلے وچ اوں پلے وچ
اُن ماندا نہی دھن ماندا نہی
اویا گہی در گہی گھو گاوے دی
کوئی خوشبو نال ہے ساہیں دے

2

اے سانگے ست دریاواں دے
کیویں بڈے ہن کیویں تڑٹ ویندن
دُڈھ بھرے اے بھاگ ڈوہاویاں دے
ہتھوں ڈہدیں ڈہدیں چھٹ ویندن
کتھاں اپنے نال بھارتاں وچ
ہوں کھول کے سینڈھیاں نچی ہوئی
کہیں نرت اگو نہی کھیڈی ہوئی
کہیں راس اگو نہی رچی ہوئی
اے مورتی کیندی مورتی اے
رنگ سانولا، چھاتیاں بھریاں بھریاں

③

کتھاں بوتا بوتا چاک اُتے
پئے تانگھدے ہن راہ ہتھاں دی
بھانویں مور ان بھانویں کاں کالے
بھانویں جوڑا ہے کوئی گھگھیاں دا
کئی گز لمبیاں انہاں قبراں دے
وچوں سٹیاں دے جڑ اگیاں دا
ایں کنگرے توں اوں کنگرے تئیں
ایں مَغر اُتے اوں مَغر اُتے
انہاں ٹھیکری ٹھیکری تھانواں توں
کیویں پھل اڈ کے پکھی بن ہاہندن

4

”کنہاں ہتھتاں وٹوں ہتھ راہیں
کنہاں پیراں وٹے پیراں اگوں“
ایں نامرادن سک اپٹی
اوں پار دی موری طہٹی اے
رنگ اپٹے دے انہاں کالیاں توں
ہوں چوری چوری طہٹی اے
نئیں پتہ جو کون بہشتی اے
انہاں دوزخیاں دے انکار اگوں
اے لوک پراٹے پاراں دے
بھانویں جانگی ہن تاں ہوون پئے

5

اوں پار دی وسوں نال اٹھاں
ایں پار دی وسوں نال اٹھاں
کنہاں کھیریاں دے وسواس پچھوں
لڑ کیدو دے لگ پاہندے ہن
وارث شاہ میاں کس جوگ وسے
کس جوگ اگونہے راہندے ہن
کتھاں بھنگڑے دی تکھی تال اُتے
ساکوں دریاں والی ہیر ملے
ونج آکھیں یار دمودر کوں
”راوی راٹھاں دی جھنگ ماجھیاں دا“

ڈوجھا جھلارا

①

”بانگاں ملدیاں ہن اونویں عرشاں تے
بھلے تخت لہور دا سٹا نہیں“
کتھاں اپٹے نال قصوریاں دے
انہاں پیراں کوں ازماوٹن دی
بھانویں جیڈپی سوکھی گلھ ہووے
”اتھوں پٹ کے اتھاں لاوٹن دی“
تیکوں ”سید بادشاہ“ اُچ دیاں
پوھڑیں اج وی یاد کریندیاں ہن

2

اوں کل دا ویلا کل تئیں ہی
گل اچ دی اچ دے نال ہووے
کیویں بھل کے بھگتی نانک دی
ہتھ جھلیاں دے کرپان اگوں
کیڑے ات راہیں این نیل بھرے
چنو برجیاں دے اسمان اگوں
کتھاں اپنے نال ترنجٹاں دے
رُت رہ ویندی اے بھگت بھلی

کوئی کم تاں نہی ”اظہار“ میاں
 ایویں سیر دی سیر کوں آئے ہا سے
 تیڈے نال اوں چھیکڑی چال تلے
 جھٹ شاہ حسین کوں ملتا ہی
 ڈو جھا چڑیا گھر دی شام پچھوں
 کنڈا راوی دا اساں پکھڑنا ہی
 کیڑے بخت وچوں تھئے بختاں وچ
 ایں تخت لہور دے برج اُپے
 ایں شہر دے پچھلے جنم ولوں
 کیڑے کشف اگوں محبوباں تے
 شاہی قلعے دے پھاٹک کھلے ہن
 بولو تخت لہور دی، بے بولو
 (جانگلیاں ولوں)

ملتان دی اڈیل

کتنے کتنے حاکم آئے سبھاگا
کتنے کتنے حاکم گئے سبھاگا
خوجیاں نال اینویں کتنے خوبے
گھو دے پیسے تھئے سبھاگا
چندر بھاگ ندیاں دے پانی
کیویں جھاگا ، تھئے سبھاگا
قبراں وچوں مویا ، کیویں
چیندیاں کوں سمجھائے سبھاگا
ایں درگاہوں کہیں ڈینہہ اڈ کے
اول درگاہ ونج لہ سبھاگا
”پیر پساں پیوں وچ چورکے“

پہلا جھلارا

1

این پرہلاد دی ڈھیری توں
اوں مایا جوگ دے مندر تتیں
این گودڑی نال کبوتران دے
کتھان رہ گئی ہے کندھی راوی دی
انہاں کتیاں کوں انہاں پلایاں کوں
بھاء کجھ نتیں اہدی آوی دی
ادی ”ہولکا“ تیڈے منتر توں
ودھ منتر ہے چنے بھگتی دا

2

اے چھچھائیں اوں ”ہنوں“ دا
اے ایں ہنوں دا چھچھا ہے
کتھاں گیان تھلے دے گیانیاں دا
گھوڑے پدھ کے حال کریندے او
بُت شکنناں اہوں ”بے“ میاں
کیڑے بُت دی گالھ کریندے او
ایں ہنومان دے پیل تے
آپیں ڈیکھ گھنو گاں گنگی ہونی

ست جگ دے اہدن ویلے توں
 گل جگ دے ایں اندھ کار تئیں
 اکھیں پدھ کے اپٹی پوجا در
 جتیاں کچھ وچ پا کے آندے ہن
 کنہاں پوڑیاں پچھوں پوڑیاں تے
 پئے ڈینہہ پچھڑو دھے لاہندے ہن
 کتھاں اندری اندر گگیاں دے
 انہاں لاہیاں توں انہاں چاڑھیاں توں
 چن کلس تے لہہ کے پچھدا ہے
 کیڑے دیواناں دی ماڑیاں توں
 کیویں انگ اتاٹی تھئی اپٹی
 کیویں کوٹ قدیمی ڈھیر تھئے

4

ايس شھر کون خونى برج اُتوں
کيا ڏيکھے شام دي شام کوئي
اينويں سٿڊے هيں شاه نادر دے
سبھ پورے ول فرمان تھئے
هڪ سر بدلے سو ملتانى
هر چوک اُتے قربان تھئے
انوں ہاتھياں تے انوں گھوڙياں تے
نويں حاکم شھر دے لنگھدے هن
هتھ ٻڌھ کے لام مجاوراں دي
کھٽري اهدى ہے ”جى آياں نون“

5

منہ زور اگوں بے زوراں دے
ہک ذکر وچوں سے ذکر وسیاں
کچھ گالھیں پچھلی گالھ وچوں
دم حق بہاول نام دیاں
ایں روضے تے چھاں لٹھیاں دی
اوں چال تے چڑیاں شام دیاں
واہ خسرو بھتی کیا پچھدے او
کیا ذات اے ذات نمائیاں دی
وسوں کھوٹے دی اونویں کھوٹے تئیں
گتو ٹسیاں نال زمانیاں دی
اویا نال اے اچ وی پُرکھاں توں
جی بسم اللہ ست بسم اللہ

⑥

کچھ مندریں نانویں مسجد دے
کچھ مسجدیں نانویں مندر دے
پئے شکل وٹا کے آندے ہن
تو اپنے پاہروں اندر دے
کہیں ہتھ کاتی کہیں ہتھ کھانڈا
کتھال لکھیا ہے کہیں دھرم اگوں
بھگی پوے تاں اینویں ہوندا ہے
ہوں کالے اپنے کرم اگوں
کیندی پٹ راہیں سوا نیزے توں
سجھ روز سلامی ڈیندا ہے

انہاں کمپنی باغ دے پکھیاں توں
 ایہا گالھ ولا کوئی چچھ ڈیوے
 کیٹرے صاحب نال سلامیاں وچ
 وٹ وٹے ہن رت وئی نئیں
 اجاں درد اکھیندا ثابت ہے
 اجاں پیٹر پرانی گھٹی نئیں
 ہک دھاڑ چچھانویں دھاڑ پئی
 نویاں چھاوٹیاں ول کے پیندی اے
 کئی سالاں توں وسوں راوے دی
 اونویں پھل پئی نیلے چیندی اے

ہک شاہر وچوں ہک شاہر ہیا
 نویں روز ڈکھالی ڈیندا ہے
 نہ وسوں پرانی ہوندی ہے
 نہ لوک پرانے ہوندے ہن
 انہاں کٹن کٹن کٹن کٹن کٹن
 اکھیں نال زمانے ہوندے ہن
 اندھے کھوہ وچوں پوکا پانی دا
 کتھاں بھر کے چندر ابھرنا ہے
 ہوں ہولا تھی ہر بار ولوں
 پھل پائیاں تے کیوں ترنا ہے
 ”ول اپنے آپ کوں رفعت سیں
 کوئی چنبے اتوں چن ڈیکھے تاں“

ڈوجھا جھلارا

1

کتھاں ”جھانگرے“ توں ”چک“ اپنے تیں
امب لڈ کھردن کیندی یاد وچوں
نال اپنے ہر دم سانوی جہیں
رت راہندی ہے مہانیاں دی
ہر پاسوں نال کیاہیں دے
لتھی پئی ہے جھار ٹیڈاٹیاں دی
ون اپنے ڈیس ملوہے دے
ہک مٹھ آکھوں جھولیاں بھر ڈیندن

2

ایں سانجھ سَوَب ، اوں سانجھ سَوَب
سئیں نوری لال دے میل اہگوں
”بھٹی“ نال کتھاں ایں راوے دے
ساکوں لوک پرائے ملدے ہن
نتیں پتہ جو کیڑے پتہ اُتے
اوہے مور مہانے ملدے ہن
کتھاں رُل گیا ہے آکھوں رستے وچ
یا اٹھا پانی خود پی گئے
جیں گولٹا ہے آپیں گول گھنے
ہنٹیں لڑھدا لڑھدا گم تھی گئے
کتھاں اپنے نال مراقبے وچ
او ”سک ویاس“ دی لیٹ پئی

کئی ڈینہاں توں اللہ خیر کرے
 چن نیلا ہے ، کیندے سوگ وچوں
 سک ”تیوت“ کوں ”تلواڑے“ دی
 ساڑے نال ہمیشاں راہوٹی اے
 ایں موہ در موہ سنسار اہوں
 اساں پار دی پار پچاوتی اے
 کیویں لوک پرائے ”ملک ستیں“
 کوئی دھیر انوکھری دھر پابندن
 سو گالھیں دی ہک گالھ ولا
 راتیں قصیاں دے وچ جھر پابندن
 نتیں پتہ جو ہڈھ سہاگتیں نال
 کتھاں سک گئی اے ولھ گھاگھرے دی
 (شاہ شمس ولوں)

روہی دی اڈیل

کیٹرے روہ توں ”کالی بانگن“ تئیں
اوکوں لاہندیں ہوئیں اسان ڈٹھا ہی
ایں جوہ سانگے اوں جوہ سانگے
ایں کھیت پچھوں اوں کھیت پچھوں
تئیں پتہ جو ول کتھاں رستے وچ
ول کھا کے سکھٹی ریت پچھوں
ایہو آھ کے اہدن رُس گئی اے
کتھاں کاں کالے ، کتھاں سرسوتی

پہلا جھلارا

1

اڈو جھار کوئی جل پکھیاں دی
مناں آٹ لٹھی ول ٹوبھیاں تے
اڈو واہر ورہیں دی چڑھ آئی
کئی جنم کنوں بے سوبھیاں تے
کجھ ڈینہہ تھئے شام پنگھوڑیاں وچ
کجھ ڈینہہ سولی تے شام تھئے
ایں گوچھ اگوں بدنام تھئے
اوں گوچھ اگوں بدنام تھئے
کتھاں کھمبیاں دی جاہ ساوٹ وچ
پئے چن کے ٹھیکریاں ولدے ہن

2

کیٹری سڈ کاروں پچھ پیریاں دی
وٹ کنبدے ہن دھپ کنبدی اے
بہوں سڑے سڑے انہاں کوٹاں تے
کوئی ہولے تاں چپ کنبدی اے
رڑی کلکدی اے اینویں پرے کنوں
کوئی دریا وگدا ڈسدا ہے
اوندی واپسی دا نئیں انت کوئی
جیٹرا لیہ اپنی توں وسدا ہے
ایہا ڈس اے پار دے پاندھیاں کوں
پچھاں حُر کے اپنے ڈیکھٹا نئیں

3

دُڈھ پی کے پتر پائیاں دے
گائیں دھنیاں دے کہیں دھن راہوں
کن وجدے ہن یا وت چٹکے
پئے دوروں مال دے وجدے ہن
جڈاں وچھیاں دے سر ڈبھن کوں
کوئی کھیر پچھاں گھر ولدی اے
اڈو سمجھ کوں چھدا ہیر اُتوں
ماء اپنی ڈیکھ کے اہدی اے
کیٹرا مت ڈپوے بے متیاں کوں
ڈینہ چھے دا کھرا چنگاں بنیں

کنہاں وحشتاں وچ اُن وٹھی دی
 ایں ڈاہر اہوں اول ڈاہر اہوں
 کتھاں سیت گئے گھاء ساوے دے
 کتھاں بک اپنے پکرتج گئے
 ساڈیاں اکھیں وی مندرتج گیاں
 ساڈے دریا وی مندرتج گئے
 تیڈے بنگے توں اساں شیر میاں
 ایہو ور ڈے کے پئے اٹھدے ہیں
 جیٹرا ماس کھاوے آکھوں ہرٹیاں دا
 موئی اپنی ماء دا ماس کھاوے

ساہ گھندی ہے چھاں دیگر دی
 کتھاں این شاہی غُستان پچھوں
 نال اپنے اچ کوئی دُولہا نہیں
 نال اپنے اچ کوئی راجا نہیں
 کوئی گھوڑا نہیں کوئی ہاتھی نہیں
 کوئی نوبت نہیں کوئی واجا نہیں
 چٹے چولے اوڑک ملل دے
 کیویں سیپ متوں گل رہ ویندن
 انہاں قبراں نال زمانے توں
 بس ڈو ترے جال محافظ ہن

⑥

کہیں برج کنوں کہیں کوٹ تئیں
کوئی مینہ ہووے ساڈے نانویں دا
کوئی سنجھ ہووے سنجھ ہاریاں دی
کوئی ڈینہہ ہووے ساڈے نانویں دا
ساڈے اندروں وگدی اے سرسوتی
ساڈے اندروں ہاکڑا وگدا ہے
اے گگیاں یار ”ڈراور“ دیاں
ساکوں ڈیکھ کے اینویں لگدا ہے
جیویں ہٹن ہٹن کوئی ویندا پئے
جیویں ہٹن ہٹن کوئی ول آسی

ڈوجھا جھلارا

1

بھلے نانگ دی کنڈر اچ راہندیاں ہن
بھلے اٹھاں دے پیٹ اچ پلڈیاں ہن
کیویں شکلاں کوئی اجمیر دیاں
ساکوں اپنی جوگ دیاں شکلاں ہن
کچھ شکلاں ہن لئی لائے دیاں
کچھ شکلاں پھوگ دیاں شکلاں ہن
ناں اپنے دی ہر شکل وچوں
اساں رب دی شکل وساری بنیں

2

سئیں اپنے دی کتھاں چاکری وچ
کہیں ”میرا“ ناں یکتارے تے
راتیں ”بھگت کبیر“ دی بھال اہوں
اساں بہہ کے الکھ جگیندے ہیں
ڈوری مار کے ودا ماہرے کوں
پئے ہنس دی ٹور سکھیندے ہیں
انہاں وٹ وٹ چیڑے اکاں دے
کالے کوڑ اگونی ساوٹی اے
ہس ہار کے اندروں راتا جی
مینہ وسیا وی تاں کیا وسیا

3

کتھاں جیسل میر دے رُلیے ہوئے
اینویں کہیں ”چنڈ“ شاہزادے کوں
سو چنڈاں دے ہک چنڈ تلے
رت پینگھا آن جھٹندی اے
ایندی جاترا کوں ہر سال ایتھاں
ہوں دور توں قافلے آندے ہن
اوپا گت وچدی اے بارش دی
اوپے سون پرانے گندے ہن
کیویں رات دی رات اچ ڈیکھو تاں
کوئی شاہر زمین تے لتھا پئے

کتھاں نیل و نیل اُتھاریاں وچ
 نال اپنے سرخ بخاریاں دے
 اینویں لگدا ہے اساں رہ ونجٹاں
 پہوں باریاں جاہیں دے بار تلے
 کوئی شاہر پراٹا وسدا ہے
 اُچ رانی دے ایں شاہر تلے
 کئی جنم توں نال ہندیریاں دے
 ایکوں پوہڑ پوہڑ پوہڑ پوہڑ
 بی بی چند وڈی ادھے روضے تے
 چن پورا کیویں لگدا ہے

5

سک دوروں گھن کے بارشاں دی
ایں دھڑ تھئے کوٹ مروٹ اُتے
کئی مونجھے روح اسمان کنوں
چھٹے بغلے بن کر آں لَتھے
ایں ہووٹ دی اُکرس راہیں
مینہ رج کے جے تیں کھلٹا نئیں
اساں اچ توں باد ایں دنیا وچ
کہیں دنیا دار کوں ملٹا نئیں
کہناں سومریاں دے ست ماڑ پچھوں
ہٹھے تارا تارا گھدے ہیں

⑥

اکھیں جھمکیاں دی کہیں دھاز دھرے
روہ سانویں کہیں اہرام اگوں
کیٹرے چوٹے دا گھر پچھدے او
ایں دھنڈی دے سر شام اگوں
اکھیں ڈے کے اپنیاں بیٹھا ہے
چناں لگب کے بھردیاں ساہیں دا
اچاں ”سندھڑ“ ناویں لنگھیا ستیں
کوئی ویلا گزریاں گالھیں دا
اوہو ”موسیٰ“ ہے لکھ پال چنے
گڈی بھجری کون جیڑا بل ڈیکھے

”بھنگ“ اپنے دی این مسجد توں
 ہک سجدہ ڈے کے دیگر دا
 کتھاں نارے دی ونج مٹی اُتے
 تھئے اپنے اندروں تار اساں
 بیٹھے شیشہ شیشہ چھلکدے ہیں
 این پار اساں اوں پار اساں
 کتھاں نگر نگر پھلی ہوتاں دی
 اُٹھ اپنے آن ہُشیندی ہے
 کوئی وستی نال ”اپارو“ دے
 راہ ویندیاں کوں مُکلیندی ہے

8

کیٹری حیرت وچ کیٹری عبرت وچ
پہوں و سری ہوئی کہیں گلہ اہوں
ویندے ہوئیں ہوئیں دکھدے ہیں
بھٹ شہراں دی ٹھکراہ اہوں
ایں چھولی چھولی ریت اُتے
پہوں دور کتھائیں ویندیں ہوئیں
کہیں خاب سنویں بے خابی وچ
راہ بھلیاں دی سنبھرندیں ہوئیں
کیویں پتڻ منارا شام سمے
پھل کیسر دے چاء کھڑا ہے

تریکھا جھلارا

①

ہتھوں اپنی بدیعل بانو دے
کتھاں پانی پی کے تدر اہوں
جیہڑا تاک ولا کے راہندا ہے
اوں سئیں دا مکھ سُنچاڈے ہیں
کئی جنم توں بھانویں نال اپنے
اوکوں دِٹھا نئیں ہتھ چاڈے ہیں
جیہڑے اج تئیں ویندے چھنڈکدے ہن
سئیں ”لطف علی“ دے بیت اہوں

2

اونویں لڑکیاں ہن کنیں لگریاں دے
اونویں ڈاچیاں دے گل ہسیاں ہن
اونویں ہیل گھلے تاں کترن دی
کئی میل توں خوشبو آندی ہے
سک اپنے نال ”تراوے“ دی
مونہ تار ہمیشاں راہندی ہے
انہاں پیراں نال مسافراں دے
اج کوئی ٹوبھا، کل کوئی ٹوبھا
اے کملی دل بھانویں جتھ ہووے
روہی نال ہے اپنے خواجہ دی

3

مور اپنے لال سونہارے دے
کوئی رت ہووے کھڑ پوندے ہن
ایں پنجرے وچ اوں پنجرے وچ
ہنجوں اپنے چک کے روندے ہن
سجھ مکھیاں دے ایں کھیت پچھوں
اچاں مشک وٹاں دی مچی ستیں
انہاں کنولاں اُتے ”شاہد“ بھئی
کئی سال توں بارش نچی ستیں
ایں چھیل در اوں چھیل در
رنگ میلے تھئے ہن ہنساں دے

کنہاں بگھیاں دی شاہی چاپ ولوں
 بہوں پچھاں دو ولدی گونج تیں
 'کلا دھاری دے این مندر توں
 مُٹھے نور محل دی مونجھ تیں
 موئے دریا دی این کندھی اُتے
 کوئی گھوگھے ہن جیہڑے گھوکدے نہیں
 انہاں گھوگھیاں کوں کئی نسلاں توں
 دم سادھے وی تاں ڈپوٹے ہن
 این شہر کوں پوہ مہینیاں وچ
 امب کھادے وی تاں ڈپوٹے ہن

مٹتے شہر اگوں ادھی رات ویلے
 شینہ پو لے ہن "شہزاد" میاں
 کتھاں کھلے کھلے اسمان تلے
 ہووے روح اپنی آزاد میاں
 نال اپنے کالے کوہاں دا
 لمبا پینڈا کر کے بیٹھیاں تے
 کئی نسلاں توں وگ اپنے دی
 انہاں ترنی بھر کے بیٹھیاں تے
 اے روہی ہوں خوش و سدی ہی
 جڈاں جنگل ایندے سدے ہن

⑥

اين گوپے توں اوں گوپے تسيں
اے دَڑی منّاں او دَڑی منّاں
اساں تر تر ويندے ڀڏے هيں
موئے بندے دي کهيں آھ راھيں
بھوں اجڑي هوني بے سَينکاں دي
اين رَکھ راھيں اوں رَکھ راھيں
کهيں جنم کنارے جيون دي
پوہ لگي هي يا نسيں لگي
کهيں ھاڪرے نانويس سرسوتي
منّاں وگي هي يا نسيں وگي
(روھيلياں ولوں)

موہنجو دڑودی اہیل

مٹی دے ڈو ڈاند بٹا کے
انہاں گل پلٹوٹیاں پا کے
سالھ سفیل تے رکھے
وت کہیں رت اچ
سالھیں سٹریاں ، چھتوں سٹریاں
پاہر نہ آئیاں اندروں وٹریاں
کچھ وسیاں تے کچھ بے وسیاں
کچھ ڈسیاں تے کچھ نہ ڈسیاں
ساریاں اپنے تن تے سہ گئے
ڈاند سفیل تے رہ گئے

پہلا جھلارا

1

اُوہے ڈاند سفیلاں توں لہہ کے
راتیں کھوہاں تے اُن جُپدے ہن
وچوں کھلیاں کھلیاں انہاں گلیاں دے
جڈاں لنگھدی ہے واء وُٹھے دی
کیویں پُس کے اپے آپ چٹے
کسیں یاد اگوں من رُٹھے دی
تئیں پتہ جو کیڑے جوگ وچوں
کوئی جوگ اساڈے دھیان پئی
رُٹھ کیندی آکھوں پیچٹی ہی
رُٹھ کیندی آکھوں پیچ گئی

2

کہیں مہر اُتے سر جھوٹی دا
کہیں مہر اُتے سر ساہن دا ہے
او کوٹ ہے اپنے ”ڈیجیاں“ دا
اے خالی تل مہران دا ہے
بھونیں اپنی دے پاتال وچوں
ایں ویلے دا کوئی اتر نہیں
پشو پتیاں نال چٹھاوے دا
کوئی ہدا نہیں کوئی مٹر نہیں
جھنڈ ڈے کے اپنے سندھرو کوں
ڈکھ پانی دور کریندے ہن

کتھاں لاہرے ہوئے انہاں پاٹیاں تے
 چھل ویرٹھ کے لوڑھیاں پیندے ہوئیں
 سو میلیاں دے کہیں میلے وچ
 سو ساوٹاں دی ہک ساوٹی تے
 اوندے نال اساں وی ہاسے پئے
 ایں وڈیٹلا دی دھاوٹی تے
 جیندی سانوی سانوی خوشبو ناں
 اونویں اچ وی ڈکھن گھڈا ہے
 اونویں سال پسالی چیتراں وچ
 اے بیلا اچ وی تڈا ہے
 کوئی تلن جوگا ہووے تاں
 پھل ماندے نہیں کہیں تول اگوں

ڈو چار اڈاریاں جنگل ہن
 ترے چار اہلیاں ساگر ہی
 سے پور بٹا کے وسدے ہوئیں
 کئی کوٹ ولا کے راہندیں ہوئیں
 منجھیں کالیاں دے گائیں گوریاں دے
 کہیں بھاٹ تے گاؤں گاندیں ہوئیں
 کیہڑے ڈپیس ولوں نٹ راجیاں دے
 کوئی نرتکی نچدی آندی ہے
 بھاء ڈھولک دی ول تھاپ اُتے
 ساڈے اندروں مچدی آندی ہے
 متاں کردے ہوون ڈکھ اپنے
 چوٹے کھول کے اساں وی نچ ڈیکھوں

کیڑے ریشم ، نیل تے ملل دے
 سے سمل سنگھارے سمل وچوں
 کوئی چھل ہی یا وت مایا ہی
 انہاں پائیاں نال زمانیاں دے
 ”نرموٹ“ توں لا ”سومیر“ تیں
 من اٹے نال مہائیاں دے
 این لانگھے در اوں لانگھے در
 این گھاٹ لگیاں اوں گھاٹ لگیاں
 کتھاں بیڑیاں کوئی کانہ کانے دیاں
 ونج پار پرو بھرے کاٹھ لگیاں
 منگھ ول آندن ہر سال اونویں
 نئیں ول آندے پردیس گئے

6

دل پتہ نشیں کیوں گھن آندی ہے
موتے متراں دے انہاں ٹھیراں ول
ایں جالے وچ اوں جالے وچ
ڈپوے آپ کنوں آپیں ہل کھردن
اونویں ایرے تے پرٹ ایرا ہے
اونویں کوٹھیاں تے پرٹ کوٹھے ہن
اُوہے داس پرانے منڈھلاء دے
سک چاکری دی اچاں رکھدے ہن
کہناں بدھنیاں نال غلامی وچ
کوئی حکم ہووے اے حاضر ہن

ڈوجھا جھلارا

1

سندھ اپنے دی کتھاں پڑھیاں تے
وت پکھی اکھیندا پور تے ہن
انوں میلاں تیں انوں میلاں تیں
وت باغ امباں دے پور تے ہن
کینہاں تختیاں نال غلاباں دی
ہوں کھڑی کھڑی مہکار پچھوں
کینہاں امروداں دی خوشبو وچ
کینہاں کیلیاں دے چھنکار پچھوں
پنڈوں چن کے اپنے گوٹھ دیاں
وت فوجاں ہن کوئی لنتھیاں پین

”نو کوٹ“ توں ایں مائی بھاگی دے
 کیا آکھوں جو کتھاں ”چھا چھٹرو“ تئیں
 کوئی ساگر ہئی جیکوں غرق تھئیں
 کئی جنم دی کتھا پرانی ہے
 تہوں پائیاں دی سک ڈونگھی ہے
 تہوں خواباں دا رنگ پانی ہے
 انہاں پھٹ در پھٹ ناں گیاں دے
 کیویں لہی در لہی ہاں لاہندے ہن
 مینہ وسے تاں اہدن تھوہر وی
 ہوں ساوٹ دی چھاں لاہندے ہن

3

ایں چھنور اگوں اوں چھنور اگوں
ہوں تیز ہوا دے بھنور اگوں
گوڑے ہدھ کے اپنے ول پابندن
کتھاں لوک بھلا تھر اپنے دے
کوئی ویلا جھٹکے ڈیندا ہے
کیڑے کال اگوں گھر اپنے دے
ایں ٹپے دی چٹی مسجد توں
اوں "مٹھی" دے گیروے مندر تیں
ہوں پاروں دے وی پاروں تیں
ہوں اندر دے وی اندر تیں

بھانویں سنگھاں دے بار توں عاجز ہن
 بھانویں اپنی جوگ دے ماندے ہن
 اوہے ڈاند سنگھالے اکاں دے
 گہر گاہڈ اہوں جتے آندے ہن
 اوہا ٹور ہے اپنے پیراں دی
 اوہا ماء اپنی دی ہولی ہے
 اوہو چوڑا ہے چٹا ڈولیاں تیں
 اوہو گھگھرا ہے اوہا چولی ہے
 گھنڈ کڈھ کے پچھلے سال تیں
 جیٹری نانی اپنی پیندی ہی

بھانویں سنگھاں دے بار توں عاجز ہن
 بھانویں اپنی جوگ دے ماندے ہن
 اوہے ڈاند سنگھالے اکاں دے
 گھر گھاڑاں اہوں جتے آندے ہن
 اوہا ٹور ہے اپے پیراں دی
 اوہا ماء اپنی دی ہولی ہے
 اوہو چوڑا ہے چٹا ڈولیاں تیں
 اوہو گھگھرا ہے اوہا چولی ہے
 گھنڈ کڈھ کے پچھلے سال تیں
 جیہڑی نانی اپنی پیندی ہئی

5

تَنیاں کس کے اپنی چولی دیاں
تھر اپنے دی کتھاں نار ٹری
سینہ کڈھ کے مست چکور وانگوں
رُت گھڑے تے گھرا مہہار ٹری
انہاں کیسری اپنے گھونگھٹاں دے
وچوں دیکھو تاں اچاں وسمی نہیں
ایں بھٹ سانگے اوں بھٹ سانگے
ایں کھوہی توں اوں کھوہی تئیں
پئی دور کتھاواں رُمکدی ہے
سک تارے وانگوں پانی دی

تریجھا جھلارا

1

پڈھ نتیاں دی کہیں مت راہیں
گوپھنیاں دی پھنواہر اہوں
کتھاں ”کونج سر“ نال سمندر دے
اے تھر دا جنگل چاٹا ہے
کچھ غفلت ہے رَج اپے دی
کچھ نشہ پرانے لائن دا ہے
ڈکھ نت پردیسٹیں کونجاں دے
پہوں دور دے پھلکے دھاندے ہن

کنہاں روشنیاں دے جھلکار جھری
 کوئی وستی یار کلاچیاں دی
 کیویں اپٹی اپٹی لگدی ہی
 کیویں اپٹی اپٹی لگدی نہیں
 ایں گودی وچ اوں گودی وچ
 ایں ساحل توں اوں ساحل تیں
 کوئی پیرے نویں سداگراں دے
 رت گٹے دی ول منگدے ہن
 پچھے شاہپر کھول سمندراں تے
 ایہو رستہ گھن کے لنگھدے ہن
 کتھوں آندے ہن نہیں پتہ ساکوں
 نہیں پتہ ساکوں کتھاں ول ویندن

کتھاں پور کے اپنی حیر چٹے
 آئے ول ویندن چائے ویندے نہیں
 اتھاں آئے ہوئے تاں آون دے
 کہیں ساتھ اگو نہیں رہو وی سہی
 ول سو ڈو سو دی اجرک دا
 مل اپنے نانویں پو وی سہی
 ایہو جھیرا ہے من مٹھیاں دا
 ستیں سیہون دی سرکار اگوں
 نال اپنے یار قلندر دی
 کتھوں بھلی دھمال فقیراں کوں
 کیویں گھڑی ڈو گھڑی دے آئیاں تے
 اے ڈپس کھلے زرموٹیاں دا
 (دراوڑاں ولوں)

شاہ لطیف دے سُرراں اچوں

①

کوئی جوگ نمائی، بھٹ شاہ دے
راتیں علم کوں نپ کے روندی اے
کتھوں اپنے آکھوں پریمیاں دا
راہ بھل گئے ہیں سمجھاوے کوئی
ہک قول وچوں ہک قول پیا
ساکوں ول کے یاد کراوے کوئی
پناں بارش دے کتھاں شاہ سائیں
پئے بیٹھے ہن مہمان تیڈے

ہر پاسے مرہیں دے راج اہوں
 کہیں پہلے وچ کوئی سارنگ نہیں
 کتھاں لوڑھیاں پیندے لوریاں دی
 اوں پار او وستی رہ گئی اے
 کتھاں بھیروی اپنے بھیرو ناں
 ہوں اندری اندر لہہ گئی اے
 پچھاں اپنے ناں ساموندریاں دے
 مچھیاں بھر کے ہٹوڑے ولے نہیں
 کنہاں کونجاں دے کراٹ پچھوں
 چھڑ پی اے چھیر فقیراں دی
 ہو اللہ میاں، ولو وطناتے
 متاں کل پووے بے کلیاں کوں

قصہ - 1

کنہاں ستر مویاں دی کتھا وچوں
کیڑے سٹراں دی سرت ولیندے او
کہیں جنم دی اہدن سک وڈی
کہیں جنم دی اہدن ترسہ وڈی
راء سیتل دے وسواس اگوں
پئی وگہدی اے اج وی کاک ندی
جیندے اج وی پاروں راجڑ وا
کچھ کوہ پرے تھل پوندا ہے
اوہو میندھرا ہے جاہ سول دی
جیڑا کولھ ہمیشاں ہوندا ہے
تساں کون ہوے ایں راہ لگدے
اوہے رائے ہیں ، ہو اللہ میاں

قصہ - 2

کنہاں لڑھ مویاں دی کتھا وچوں
کیڑے سُرّاں دی سُرّت ولیندے او
پہوں ڈونگھے اپنے درد اگوں
اے عشق پہوں زور آور ہے
ہر دریا لیکھے سوہٹی دے
کچے گھڑے اگونہاں ساگر ہے
جیندے اندری اندر صدیاں تئیں
کہیں تارو دی تلی لگدی نئیں
ایںجھی وستی اے جیکوں کہیں پاسوں
این دنیا دی ہگی لگدی نئیں
تساں کون ہویے این راہ لگدے
اوپے مہیں والے، ہو اللہ میاں

قصہ - 2

کنہاں لُٹھ مویاں دی کتھا وچوں
کیہڑے سُرّاں دی سُرْت ولیندے او
ہوں ڈُونگھے اپنے درد اہوں
اے عشق ہوں زور آور ہے
ہر دریا لکھے سوہٹی دے
کچے گھڑے اہوںہاں ساگر ہے
جیندے اندری اندر صدیاں تئیں
کہیں تارو دی تلی لگدی نئیں
اینجھی وستی اے جیکوں کہیں پاسوں
این دنیا دی گلی لگدی نئیں
تساں کون ہوں ایں راہ لگدے
اوپے مہیں والے، ہو اللہ میاں

قصہ - 3

کنہاں نکھڑ پیاں دی کتھا وچوں
کیڑے سڑاں دی سرت ولیندے او
ایں دشت اہوں اوں دشت اہوں
ایں واٹ لدھی اوں واٹ لدھی
”ترمو نہی“ توں بھنبھور تئیں
کسی دھی دھوپیاں دے گھاٹ لدھی
ایں تھل راہیں اوں تھل راہیں
اونویں اچ وی رُلن ہاری اے
ہر وسوں اوندی وسوں اے
ہر ماڑی اوندی ماڑی اے
تساں کون ہوے ایں راہ لگدے
اوپے ہوت بُرے، ہو اللہ میاں

قصہ - 4

کنہاں لالچ و تیاں دی کتھا وچوں
کیٹھے سُرّاں دی سُرْت ولیندے او
تھر بادشاہ ہووے جیں دل دا
اُوں دل دا کیا کہیں راٹھ اہوں
اویا ماروی اج وی ماڑیاں دے
سو کوٹ ولے ایں ٹھاٹھ اہوں
ایں ساوٹ وچ اُوں ساوٹ وچ
پیٹھی تھر اپنے کون یاد کرے
کتھاں من اپنے دی وِسمی ناں
مینہ وے تاں ملک ملہیر وے
تساں کون ہووے ایں راہ لگدے
اوپے سومرے ہیں، ہو اللہ میاں

قصہ - 5

ماہی محل وکدے دی کتھا وچوں
کیٹرے سُرراں دی سُرْت ولیندے او
ہک ہار وٹوں ہتھ کوئراں دے
کتھاں وٹج کے یار چنیسر کوں
رائی لیللاں دے کہیں محل راہیں
اے عشق تاں وٹج وپار اگوں
کوئی رتن اموکھ ہے جیندا
کوئی کیا چاٹے محل کتنا ہے
جیں جتنا ہے محبوباں کوں
ساہ ہار کے اپنے جتنا ہے
تساں کون ہویے ایں راہ لگدے
اوہے وٹجارے، ہو اللہ میاں

اپنی وستی دی اڈیل

پنج ہزار تے نوی سو وریس دی
ہٹی پچھوں

بیلے نال چھیکاں چردیاں
منہ جھیس دے خواب اچ
گبھا مار کے اچ وی اوہے
موسم اپنے پاہروں آندن
دریا کتنا مونجھا اے

پہلا جھلارا

1

کنہاں جوگیاں نال کیلاش ولوں
کنہاں ڈکھنیاں نال بھنبھور تیں
کوئی دریا سو دریاواں وا
ہوں تراڈوا ہی چپ ساہی پئے
کئی شہر اکھیندا پوڑی پئے
کئی وستیاں اہدن کھاہی پئے
ایں وہن توں اگلے وہن تیں
وِس مار کے اپنی گاج اگوں
ہک نیل پچھوں ہئے نیل وسیا
جھل اپنی دے کتھاں راج اگوں
کوئی دیوتا ہی جیڑا سدا نہی
کوئی دیوتا ہے جیڑا ستا پئے

2

کئی سال پچھوں یاد آندی ہے
ہوں و سری ہوئی اینویں گالھ مناں
کوئی پال پچھاوڑوں کھیڈوے ہن
ایں سالھ مناں اوں سالھ مناں
انوں ملک دمان دی ہیر مناں
انوں تھل اپنے دی چال مناں
ایں لاہر اُتے اوں لاہر اُتے
سئیں سندھرو دی کچھ نال مناں
ویندے کھلڈے ہن پکھ بیڑیاں دے
کتھال ونچٹا ہے، نسین پتہ ساکوں

③

کتھاں قبر تے یار غلامند دی
اینویں راہ ویندیں سنگ نادى دے
کیڑے غم اگونہی خوشی پیٹھی
کیڑی خوشی اگونہی غم پیٹھے
پٹاں نپ کے دھمدی رات اگوں
ہک رات اساں وی دھم پیٹھے
اکھیں نوٹوں تاں اوہو سو جھلا ہے
چٹے روضیاں تے وڈے ویلے دا
جیکوں ادھ کھرکی این ریت اگوں
ساہ ہار کے اپنے راہوٹا ہے

4

اول بے وفا دیاں ہتھاں دے
ایں ہوٹے چھاں تاں ڈیوٹی نہیں
ہنجوں نال پلا کے، لے دو
منہ کر کے بھیڈاں چھیڑ ہوں
ہوں پالا ہے ایں پالے وچ
اول پار دا چٹکا ویرٹھ ہوں
متاں کہیں ڈینہہ بختو اماں دا
ویرٹرا خوشبو نال بھرتج پوے
سنگ جیووں تاں جیووں ہنساں دے
مر ونجوں تاں رگچی تے رگچی ہووے

ڈوجھا جھلارا

1

ایں کچھی پھلاں دی پچھی دی
ہک وستی توں ہی وستی تیں
اونویں ہتھ لگدا ہے کنکاں کوں
اونویں سو بھ دے چیترو پلدے ہن
اونویں ڈائیں ڈائیں نال متاریاں دے
پچھاں کھیڈ کے سنگتی ولدے ہن
ایں پینگھ اُتے اوں پینگھ اُتے
اونویں رت ساوٹ دی گندی ہے
اونویں کرکدا ہے کاں کندھلی تے
اونویں تانگھ منڈیر تے راہندی ہے
ڈھوڈے آوٹا ہی انہاں چھٹیاں تے
انہاں چھٹیاں تے ڈھوڈا آیا تیں

2

ايس واڑے نال ”بھادر“ دے
کتھاں ”سیفل“ یار دی جھوک تئیں
کتی میلاں تئیں اونویں لئی در لئی
ہوا گھلے تاں جنگل سانکدے ہن۔
اونویں ہونگدا ہے شینہ پیلے وچ
اونویں گدڑ روز غوانکدے ہن
ايس بھاٹ پچھوں گل منجھیاں دے
گھنڈ پولے تئیں چن ڈھل گیا ہے
جوڑا پلہٹیں دا انہاں پائیاں تے
کتھوں آیا ہی کتھاں ول گیا ہے
پاڑھے مار کے اپنے ہیٹ وچوں
پتے لنگھدے ہن گھوڑے خانناں دے

3

ایں وٹ دے نال نہال اسال
اوں وٹ دے نال نہال اسال
کہیں کھوڑے نانویں پنڈ تھئے
کہیں چھپری نانویں دراکھ تھئے
مینہ وسے تاں اج وی دکھ پوندن
ساڈے اندروں موسم راکھ تھئے
'کھنڈ و کھوہ اپنے دی جھات وچوں
کیٹری نم تے کوئل پولی اے
تئیں سدھ پوندی ڈھاء دریا دی
کتھاں وستی اپنی رولی اے
اوپے باغ امباں دے "سلی" میاں
وسوں اپنی دے ساکوں بھلدے تئیں

”پلے“ بادشاہ نال دراوڑاں دی
 ہوں اپنی سانجھ پرانی اے
 اونویں پی کے نچٹا دیر تیں
 اونویں رات دھماونی قصے وچ
 کوئی جیون کھیڈ دی کھیڈ وچوں
 آیا من اپنی دے حصے وچ
 نال اپنے یار ”امیرن“ دے
 ہک رات او جھوٹا پاروں دا
 ”ذکو“ بھئی دے پنجویں پیگ اُتے
 ”منو خان“ دی مستی اپنی جاہ
 کتھاں خشبو جنگلی اُسواں دی
 رَل گئی ہے نال سفیدیاں دے

ایں مستی شاہ دی جھنگی دے
 اوں راہ لگدے اسکول تیں
 اوں کتے ناں جیڑا ہالاں کوں
 ادھا رستہ چھوڑ کے ودا ہی
 کئی سالوں توں دھڑستی دے
 اے کھولے چھوڑ کے ویندا تیں
 چھل چڑھے تاں اچا رُوڑا ہے
 چن ڈیکھ کے راتیں پائیاں وچ
 جیوے راء "سونا" آٹھ سال دا ہی
 جڈاں دھا لگی ہی وستی کوں

⑥

کیوں ڈھار گھوڑیاں توں تیز بہوں
راہ ویندیاں کوں مل پوندی ہے
انہاں سومیاں توں چھنڈ آندی ہے
انہاں پائیاں توں ہاں پھردا ہے
کہیں دھڑے اہوں بھک پاہندی اے
دل ڈردا ہے اللہ خیر کرے
چلھا گھت پاہندی کہیں کاپ اہوں
کھوہ رڑدا ہے اللہ خیر کرے
کیٹرا اللہ دے ناں تے سر ڈیوے
کیٹرا ہتھ ڈیوے کیٹرا پانہ ڈیوے

کنہاں پائیاں دی ساکوں چلک پئی
 سبھو سنگت پرے سبھو ساتھ پرے
 کیڑے خاباں وچ من اپنی تے
 ساکوں دوروں چندر اُٹیل تھیا
 کوئی سک سینے وچ سانگ تھئی
 کوئی ڈکھ نیناں وچ نیل تھیا
 کیڑے نیل اگوں ہر ویلے دی
 ایں یاد وسے اول یاد وسے
 ڈینہ خوشیاں دے کتھال لڈ ویندن
 متھے چم کے اپنیاں مانواں دے
 پچھوں رہ ویندا ہے پتتاں تے
 راتیں نکھڑ کے رووٹن چکویاں دا

کتھاں شینہ مویا جھل سکھٹے کوں
مٹھیں پھوک کے بہہ کرلاندے ہیں
کیوں دریا برد وساخ تھئی
کیوں پیلے سوراں ہاپ تھئے
ہوں گھائی ساوی لام وچوں
لنگھ تیز ہوا پئی شور کرے
جھٹے جھر پچھواڑوں توت کرن
جھٹے انگن پھلی کچنال کرے
جیویں پلایا روندیاں پال وانگوں
جیویں مور میانکدے سنجھ سمے
اینویں پیراں دے اتبار اگوں
پندھ رہ ویندن کھوہ ڈھ ویندن
(طاہرہ بھابی تے رفیق ولوں)

میرو کیہلٹی دی بیٹری وریج

①

اپنے پیو بھرا دے ہوندیں
دُل دریا دے ہوندیں
دل آکھے تاں کھل کے پئے
دل آکھے تاں رووے
اپنی مرضی اپنے وس اچ
ہووے تاں کوئی ہووے

②

چھولی چھولی کینوں آندن
دریا دریا کینتے ویندن
انہاں دی مرضی جتوں آندن
انہاں دی مرضی جنتے ویندن

3

لُونی اُپنی چھچھ اگو نہیں
دریانواں دے پیٹ اچ پل کے
ہک ہے نال قطاریاں آندین
ہٹریاں چھوں ہٹریاں رل کے
منہ زورے کہیں ساوٹ اگوں
چھلاں اٹے سینے جھل کے
کون ڈساوے وسمیا کیویں
پانٹیاں اندروں تارا ہل کے
دریا آخر لہہ ویندے ہن
اٹے پار دی پار اچھل کے

4

کئی سو سال دی لوڑھی پاروں
ساہ اپنے کوں ہر ڏکھاون
جو آکھو اے جی ڏکھاون
جو آکھو اے مر ڏکھاون
کچھو وانگے اپنے اندر
اپنے آپ کوں دھر ڏکھاون
چال وندا کے وِلدا اپنے
نوڪا نوڪا بھر ڏکھاون
ساری رات دے جاگے ہوئے
دھمی ویلے نویں نروئے

دراوڑ پیو دیاں اپنے پُتر نال ترے گاہیں

پہلی گالھ اے

(ایہا تیڈی ماء دی گالھ اے)

اپنے بدھے ہتھ میں کھولنے

ہے کوئی چھٹے

کون ہوئے تال

نوکر سنیں دے

ڈوجھی گالھ اے

(جیہڑی تیڈی اپنی گالھ اے)

ڈواکھیں ،

ڈوکناں دی حیرانی اگوں
کلی پٹ کے اُتھاں لاوئی اے

پرے پرے تئیں

جتھاں آدم زاد نہ ہووے

ترتجھی گالھ ہمیشاں اپنے

چیتے رکھئی اے

(اپنی ناں گئی ذات وساروں)

کہیں کوں اپنا دول تئیں ڈیوٹا

مشکی ناگ دی کنج تئیں ڈیوٹی

”سوئی و ہار“ دے نیل ولوڑی بیٹھے ہیں

①

کئی نسلاں توں

اندری اندر لاہندے ویندے

ادھ پچھدھے

گھٹھ گواہ ان

”اتھاں نیل رہیندا ہئی“

اچ وی اونویں حوضیاں وچوں

تن اپٹے دے

نیل ولوڑکے

راتیں چندر ابھردا ہے

2

ڈو بھینٹیں دی ہک دل سانگے
کہیں وِ سِری ہوئی چندرات اگوں
جڈاں نکھڑے ول کے یاد آون
جڈاں چرنے دی تند تڑٹ پووے
جڈاں سیپ کڈھیندے موسماں وِچ
سوئی ہتھ اپنے توں چھٹ پووے
اینویں سمجھیں ہاکڑا سک گیا ہے
کہیں نیل بھری وِ سموری وِچ

کچنال بی بی توں کیویں ہیں

کئی ڈینہاں توں
اپنی وی ایس شہری سنگت
اونویں رہ گئی اے
جیویں تیڈے کھنہہ نہیں رہ گئے
دل تاں اہدے
جنتے تیڈے ہتھ اڈیندے،
اُنتے اڈوے
جیویں تیڈیاں اکھیں اہدیاں،
اونویں کھیڈوے
کھیڈوے کھیڈوے،
اُڈوے اُڈوے
تیڈے مونڈھیاں تے اُن لاہندے
جے توں ساکوں
اپنے کھنہہ اُدھارے ڈیندی

ڪاڻ وسوں دا پڪهي اے

①

ساڪون نئين پتہ
اپڻے پڇھلے ورن اُتاروں
گھر اپڻے دے ڪاڻ اڙاڪے ،
نویں درشناں دی کھیں سِڪ اچ
ہنساں اڳوں موتی پاڪے ،
پڙ کھاں ولوں اپڻے ڏو نہیں
ڪن سواڪے ،
پاہروں ویندے راہ وسماڪے ،
ڪنڌیاں دی مُٹھ چاہ بڻ گئے ہیں
ساڪون جوگ اے

2

ساکوں نہیں پتہ
ایویں دی کہیں جوگ اُٹیلوں
من اپنے دی کوٹھی اندروں خالی کر کے
ڈو ترے ناں دے
جوگی بیٹھے نانگ مُٹھیندن
وستی راتیں بین وچیندی اے
رستہ رستہ
ڈیویاں پچھوں ڈیوے ہن کوئی
بلدے ویندن

③

ساکوں نشیں پتہ

وڈے ویلے

کون سراندوں چٹھل رکھ ویندے

کون اے جیٹرا

تندر کنوں ہک خاب دی وتھ اے

جیٹرا وی ہے خاباں چکھوں

کہیں ڈینہہ اپنے سامنے آوے

کنڈ چکھوں اینویں چلکا پوندے

کانواں کوں

4

ساکوں نئیں پتہ
پاکاں نال پلینتاں اہوں
دھیاں دے ناں سیتا رکھ کے ،
مریم رکھ کے
شہر دا جوٹھا صاف کریندی
کانواں دی ایس گئی راہوں
کین لنگھٹا اے
اپنے چم دی جتی اپنے
پیریں کر کے

5

ساکوں نتیں پتہ
کیٹری مورکھ مایا سانگے
پیر چچھو نہی دنیا پھر کے
ہوں کلہیاں انہاں سالہیں اہوں
اپنی تھک ہن کلہی پی اے
کیندی تانگھ اچ
روز نماشیں اپنے ویٹرے
مویا کاں کوئی سٹ ویندا ہے
کہیں نتیں آوٹا

6

ساکوں نہیں پتہ
منہ تے چیچک چھائیاں اہوں ،
ہال ڈراون آئیاں اہوں
گھوڑ سوار پچھاں دوول گین
یا نہیں ول گئے
وستی وستی
اٹا مویا ماس تہنہندی
کانواں ویری کال ہلیندی اے
اساں کنوں ساڈھی مٹی خوش نہیں

7

ساکوں تاں ہس اتنا پتہ اے
چالیں نال اینویں تھل اپنے دے
چنڈ پرٹاء کے

تیز ہوا اچ ٹپے ٹردن
وستیاں بھٹ تھی ویندین
بھٹ تھی لکھے

اپنے کو ہترے ہوون ہاروں
کہیں پاسوں کوئی کال پوس پووے
کال وسوں دا پکھی اے

موریہ: چندر گپت موریہ (26)
چانگیہ: ٹیکسلا دا مشہور پنڈت تے چندر گپت

موریہ دا استاد (27)

تر پچھیاں: Tripitaka ہدھ تعلیمات دی پوتھی (27)
اشوکے: اشوک اعظم (27)

کانگا: مشہور جنگ جیندے قلام پچھوں اشوک
اعظم ہدھ مذہب اختیار کیتا (27)

کرکار: سون سکیر دی ہک سوہنی جاہ (28)

دھوتے: محمد مسعود، ہک سنگتی (29)

پتن جلی: مشہور عالم (140 ق-م) جیں

جوگ سوترا " ترتیب پتی (29)

انظر: انظر ملک، ہک سنگتی (30)

3 - دمان دی اڈیل

شاہ عیسیٰ: شاہ عیسیٰ بلوٹ سروردی سلسلے دا صوفی

دیرہ اسمعیل خان (صفحہ نمبر 31)

کافر کوٹ: ہک پرانا پتن جتھوں پچادھوں آوٹ

آلے قافلے سندھ دریا ٹپدے ہن، دیرہ اسمعیل

خان (31)

ستی کیول رام: کافر کوٹ دے نال تھلہ پوہڑیں

والا جتھاں ستی کیول رام دا میلہ ہر وسا کھ اچ

لگدے - (31)

بتان آلی ماڑی: ہندواں دے ویلے دی ہک ماڑی،

دیرہ اسمعیل خان (32)

شاہ حسین شیرازی: دیرہ اسمعیل خان دے نال ہک

درگاہ جتھاں لوک ہن وی منت اچ بھولوں آٹ

پڑیندن (32)

واسو: واسو آلہ، سنگتی ارشاد تونسوی، عماد تے

سختی ہوراں دا کھوہ (33)

لوک تے جاہیں

1- جیہڑا پہلے ہی اوہو پہلے ہے

"جے اسان ہڑوں روہ ٹردائیں

روہ ہڑوں اسان ٹر پوندے ہیں" : ارشادات نبویؐ

اچوں (صفحہ نمبر 10)

کرہل: کرہلا (11)

زبدہ: او صحرا جیندے اچ حضرت ابو ذر غفاریؓ جلا

وطن تھئے (11)

2 - ٹیکسلا دی اڈیل

استپ: گھاہ دے میدان (صفحہ نمبر 14)

نش: ناس کرن آلا (15)

پورن دھر: اندر دا لقب - پور تباہ کرن آلا (15)

اگنی ہوتر: بھاء پوجا دا وڈا پروہت (16)

زرشت: آریاناں دی ایرانی پھلی دا سوجھواٹ (16)

رگ وید: پہلا وید جیہڑا سندھ وادی اچ لکھیا گیا (16)

جہت ناگ: رگ وید موجب ٹیکسلا دا ناگ بادشاہ (17)

اشوری: آریاناں دے ویلے دا مقامی قبیلہ (17)

نٹ ناگر: وڈا ناچا، بٹو دی صفت (18)

خوشحال: خوشحال خان خٹک (19)

واگھا: احسن واگھا - اسلام آباد (20)

خدمائے: خادم حسین - اسلام آباد (21)

ٹلہ جوگیاں: ناتھ جوگیاں دی ہک مقدس جاہ (22)

روہتاس: قلعہ روہتاس (22)

شینگل: ڈاکٹری شینگل - لندن (23)

رسالو: راجہ رسالو (23)

سینل: سیف الملوک دا ہیرو شہزادہ سینل (24)

جعفری: سنگتی حسین جعفری - پوٹھوہار (25)

شیرن: سنگتی ظہور دہانی دی وستی (اتلا دہان) (43)

بنگلہ کورائی: سنگتی کریم بخش کورائی دی جاہ (43)

مہرے والا: سنگتی عاشق بزدار دی وستی جتھاں ہر

سال سرائیکی میلہ لگدے (43)

کاہا: نیں دا ناں (44)

نوشابہ: پزند دی ملکہ جیندی سکندر نال اہدن ہک

ملاقات وی تھئی ہئی (44)

اناری: فورٹ منرو دی ہک سوہنی پہاڑی جاہ (46)

کوہ پرا: میر نصیر خان بلوچ دا گھوڑا (46)

عرفان: عرفان اللہ خان کھوسہ - دیرہ غازیخان (46)

ڈو گھوڑیاں دی جنگ: لشاریاں تے رنداں دی وڈی

جنگ دو اشارہ جیٹری اہدن گھوڑ دوڑ توں شروع تھئی

ہئی (47)

آمری: سندھ وادی دی پرانی وسوں (48)

کلی: سندھ وادی دی پرانی وسوں (48)

● 4 - تھل دی اڈیل

شاہ عنایت: تھل دے ہک بزرگ دی جاہ جتھاں ہر

سال اٹھاں دا سب توں وڈا میلہ لگدے (صفحہ

نمبر 52)

لالٹ: حضرت مخدوم لال عیسن، کروڑ جتھاں ہر

سال چوڑھویں دا میلہ لگدے تے جاتر کھڈیندی

اے (53)

رفیق: سنگتی ڈاکٹر رفیق احمد ملک - کروڑ لال

عیسن (53)

سُرانے کرشنا: تھل دی ہک جاہ (54)

قلعہ منگیرہ: (حیدر آباد تھل) جتھاں سکھاں نال

جنگ تھئی (54)

پریتے آلا: سنگتی احسن واگھا، وسیم، ریحانہ، فرو

... دی وستی (33)

سین خواجہ: خواجہ سلیمان تونسوی (34)

ارشاد: سنگتی ارشاد تونسوی تونسہ (34)

ہٹ زریاں: سنگھ دے تل اچ روہ توں ہٹویں ڈو

وڈے بت (35)

نجیے: سنگتی نجیب حیدر ملغانی - سوکڑ (35)

بادو: سنگتی عماد الدین - تونسہ (36)

لکریں: روہ دی گنیر نال ہک وستی (36)

منگروٹھا: سنگتی خالد خان دی وستی (37)

لٹرا: ندیم خان تے کرامت دی وستی (37)

کرامت: کرامت کھتران - لٹرا (37)

دہوآ: دہان دی ہک وستی (37)

سوکڑ: سنگتی اقبال سوکڑی، نجیب حیدر تے محمد

خان دی وستی (38)

گاڈیوں: استاد فدا حسین (مرحوم)، مشتاق گاڈی تے

زاہدہ دی وستی (38)

بیگ: سنگتی ابراہیم بیگ دیرہ غازیخان (39)

مٹھے والہ: ابراہیم بیگ، حسن تے اسمعیل ... دا

کھوہ (39)

”اٹھی سنگی جاگ سیانی تھی نہ اتی تدر پیاری کر“:

احمد خان طارق دے ہک ڈوہڑے اچوں (39)

شاہد: سنگتی عزیز شاہد - دیرہ غازیخان (40)

جٹی دانی: ہک ترمیمت جیندے موئے پتر کوں

اہدن ”سخی سرور“ جوایا ہئی (41)

برمانی: سنگتی طارق برمانی - دیرہ غازیخان (41)

کوٹلہ احمد خان: سین اسمعیل احمدانی، اسلم

رسولپوری دی جاہ، رسولپور دا پرانا ناں (42)

خسرو: حضرت امیر خسرو (79)
 رفعت: سنگتی رفعت عباس دے ایس شعر اچوں
 ”ہک دمی تاں ایہو جنیں کوئی، ایہو جنیں کوئی رفعت
 اپنے آپ کوں چنبے اتوں آپ ہی دج چنبے“
 جھانگرہ: سنگتی مظہر عارف دی وستی (83)
 چک: سنگتی رفعت عباس تے بھابھی فرزانہ دی
 آبائی وستی (83)
 بھٹی: ریاض احمد بھٹی-وستی بھٹیاں ملتان (84)
 سک ویاس: دریائے ویاس جیٹرا مک سے (84)
 تیوت تلواڑا: سنگتی وادی دے ٹھیڑ (85)
 ملک سیں: سنگتی ملک عبداللہ عرفان - کھاڑکاں،
 کروڑ پکا ملتان (85)

کالی بانگن: سندھ وادی دی پرانی وسوں (86)

● 7 - روہی دی اڈیل
 شیر میاں: شیر میاں عباسی - کنگن آلابنگہ (صفحہ
 نمبر 90)

اجمیر: حضرت معین الدین چشتی دا شہر (93)
 چنٹ: چنٹ پیر جتھاں ہر سال ہک وڈا میلہ لگدے (95)
 سندھڑ: سنگتی ریاض حسین سندھڑ - خیر پور
 ٹامیوالی (98)

ڈھنڈی: موسیٰ لکھ پال دی وستی جیندے بارے
 اپدن جو او بھجدی گڈی کوں مل ویندا ہئی (98)
 بھنگ: مراد مسجد بھنگ (99)
 اپاڑو: سنگتی جاوید چانڈیو دی وستی (99)
 لطف علی: مولوی لطف علی جنہاں سیف الملوک
 لکھی اے (101)

تراوے: ڈراور دے نال ہک ٹوبھے دا ناں (102)
 شاہد: سنگتی شاہد کاظمی بہاولپور (103)

کلی لال: لیہ والوک کردار (55)
 محسن: سنگتی محسن شہزاد قادر - لیہ (55)
 مرانی: سنگتی اکرم مرانی - لیہ (55)
 جیسل: سنگتی نعیم کلاسے دی وستی - لیہ (56)
 پیلا: سنگتی صابر چشتی - کوٹ ادو (57)
 بندرالی: تھل دی ہک سوہنی جاہ (59)
 مزارے: سنگتی مزار خان لشاری (مظہر نواز بلوچ)
 کھوہ بہادر آلہ (60)
 ہرٹیاں آلی مٹی: ”سنگتی رفیق لشاری“ دی
 بھٹی نال ہک مٹی (61)
 آجو: اظہر لشاری - کھوہ بہادر آلہ (64)

● 5 - ہرپہ دی اڈیل

شور اتزی: ہک پرانا دراوڑی تہوار (صفحہ نمبر 66)
 ”ہتھاں وٹوں ہتھڑے پیراں وٹوں پیر“ بابا
 فرید دے ہک دوہے اچوں (69)
 ”راوی راٹھاں دی جھنگ مانجھیاں دا“ باراں دا
 ہک اکھاٹ (70)

سید بادشاہ: بلھے شاہ - قصور (71)
 اظہار: سنگتی ڈاکٹر اظہار احمد لاہور (73)

● 6 - ملتان دی اڈیل

”پیر پیراں پیوں وچ چوکنے“ شاہ شمس سبزواری
 دے ہک غمان اچوں (صفحہ نمبر 74)
 ہولکا: پرہلاو بھگت دی داناں (75)
 ہنوں دا چھپا: ملتان دا مشہور علاقہ (76)
 بنے: سنگتی منصور کریم سیال - ملتان (76)
 دم حق بہاول نام: حضرت بہاؤ الدین زکریا دے
 ناں دا نعرہ (79)

یار غلامند : سئیں غلام محمد والد اشو (132)

نادی : نادیه مسز اشو (132)

بختو : سئیں بخت بی بی والدہ اشو (133)

ڈھوڈا : سنگتی سعید احمد راں - وستی رانواں -

کروڑ لال عیسن (134)

بہادر : سنگتی بہادر خان ، واڑہ سیٹراں - کروڑ لال

عیسن (135)

سیفل : سنگتی سیفل خان سیٹر - ہیٹ منگن آلہ -

کروڑ لال عیسن (135)

سلی میاں : سنگتی محمد سلیمان راں - وستی رانواں -

کروڑ لال عیسن (136)

پیلے : سنگتی بلال حسین بھکرو - وستی رانواں -

کروڑ (137)

امیرن : سنگتی ڈاکٹر امیر حسن - کروڑ لال عیسن (137)

ذکو : سنگتی ذکا اللہ - کروڑ لال عیسن (137)

منو خان : سنگتی منور خان - کروڑ لال عیسن (137)

اء سونا : سونا راں - وستی راں کروڑ لال عیسن (138)

● 11 - سوئی وہار دے نیل ولوڑی پٹھے

پیل

سوئی وہار : ہک پرانی پدھ وسوں تے نیل دا علاقہ

بہاولپور (صفحہ نمبر 147)

کلا دھاری : ہک پرانا مندر بہاولپور (104)

نور محل : ریاست دے ویلے دا ہک محل بہاولپور (104)

شہزاد : سنگتی شہزاد عرفان ملک بہاولپور (105)

● 8 - موہنجو ڈرو دی اڈیل

کوٹ ڈیجی : سندھ وادی دی ہک پرانی وسوں)

صفحہ نمبر 109

نرمونٹ : موہنجو ڈرو دا ہک پرانا ناں (112)

سو میر : جنوبی عراق دا علاقہ جیندے نال دراوڑاں

دے تجارتی سانگے ثابت ہن (112)

نو کوٹ : مانی بھاگی دی جاہ (115)

چھاچھرو : تھردی ہک جاہ (115)

مٹھی : سنگتی " ویدویاس " دی وستی (تھر) (116)

گوپ بھنٹ : مراد منجینق (119)

کونج سر : سمندر نال ہک پرانی جاہ جتھاں دور دور

توں پکھی سال پسالی آندے ہن (119)

تمردا جنگل : ساحل سمندر دے نال دلدلی جنگل (119)

کلاچیاں دی وستی : مراد - کراچی (120)

سیمونٹ : حضرت شہباز قلندر دی درگاہ (121)

● 9 - شاہ لطیف دے سٹراں اچوں

بھٹ شاہ : اوٹھ جتھاں شاہ عبداللطیف فقیراں نال

راہندے ہن (صفحہ نمبر 122)

راجڑ : مراد راجڑ دا تھل ، میندھرے دی جاہ (124)

ترمونٹی : بھٹ واہنٹ سندھ دریا دی او ترے لڑی

جاہ جتھوں سی کوں لوڑھیا گیا ہی (126)

● 10 - اپنی وستی دی اڈیل

کیلاش : سندھ دریا ہمالیہ کنیں جتھوں ویر

چلدے ، شوڈا مسکن (صفحہ نمبر 130) -

